

Slutredovisning av försöksverksamhet med praktknära forskning (ULF) 2017-2021

Rapport sammanställd av Nationella samordningsgruppen för ULF

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Rapporten är sammanställd av Nationella samordningsgruppen för ULF

Maria Jarl och Magdalena Taube, Göteborgs universitet,

Yvonne Liljekvist och Jesper Haglund, Karlstads universitet,

Eva Lindgren och Stina Westerlund, Umeå universitet,

Lars Olsson och Anna Brunner Cederlund, Uppsala universitet,

samt Elisabet Nihlfors, Uppsala universitet.

1. INLEDNING OCH BAKGRUND	4
1.1 UPPDRAGETS TILDKOMST OCH INNEHÅLL	5
2. FÖRSÖKSVERKSAMHETENS ORGANISATION.....	7
2.1 AVSIKTSFÖRKLARING OCH EN STATLIG UTREDNING	7
2.2 ARBETETS ÖVERGRIPANDE INRIKTNING	8
2.2.1 Nationell nivå	9
2.2.2 Nodnivå	11
2.2.3 Lokal nivå	14
3. RESULTAT FRÅN FÖRSÖKSVERKSAMHETEN.....	15
3.1 AKTIVITETER FÖR ATT BEDRIVA OCH STÄRKA PRAKTIKNÄRA FORSKNING UTIFRÅN SKOLANS BEHOV	15
3.1.1 Att identifiera verksamheters och de yrkesverksammas kunskapsbehov	15
3.1.2 Förutsättningar för att bedriva forskning i samverkan	17
3.1.3 Att dela och sprida forskningsresultat	19
3.2 SKAPANDE AV LÅNGSIKTIGT HÅLLBARA STRUKTURER.....	20
3.2.1 Tredje rummet.....	20
3.2.2 Huvudmannens och lärosätets FoU-planer.....	20
3.2.3 Arbetsätt i noderna.....	21
3.3 SÄRSKILDA ANSTÄLLNINGAR OCH UPPDRAG	23
3.3.1 Lärarutbildningarna och studenters delaktighet	23
3.3.2 Förenade anställningar	24
3.4 FORSKNINGSETISKA UTMANINGAR	25
4. SLUTSATSER OCH FÖRSLAG AVSEENDE ULF-VERKSAMHETENS PERMANENTA ORGANISERING	27
4.1 ULF-VERKSAMHETENS UTBILDNINGSPOLITISKA KONTEXT	27
4.1.1 Införande av ett nationellt kvalitetssystem och ett professionsprogram	27
4.1.2 Övergripande reformstrategi	28
4.2 FORSKNING INOM ULF.....	29
4.3 INFRASTRUKTUR.....	31
4.3.1 Nationell nivå	31
4.3.2. Nodnivå	32
4.4 SATSNINGAR FÖR ATT STÄRKA KUNSKAP OCH KAPACITET ATT DELTA I FORSKNING	33
4.4.1 Karriärvägar och förenade anställningar.....	33
4.4.2 Satsning på ULF-forskarskolor	34
4.5 UTVECKLINGARBETE 2022–2024	34
REFERENSER.....	35
BILAGA 1. LÄROSÄTEN OCH HUVUDMÄN SOM DELTAR I ULF-VERKSAMHET	39
BILAGA 2. ULF-NODER FRÅN 2025	44

1. Inledning och bakgrund

Föreliggande rapport utgör försöksverksamheten ULFs slutredovisning till regeringen avseende uppdraget att genomföra en femårig försöksverksamhet 2017–2021 med syftet att utveckla samverkan kring praktisk forskning mellan lärosäten och skolhuvudmän.

Försöksverksamheten ULF är omfattande och mångfacetterad. Närmare 150 huvudmän och 25 lärosäten deltar. Trots de olika logiker som styr lärosäten och huvudmän, skillnader i kunskapssyn och traditioner och olika tolkningar av hur praktisk forskning kan definieras har lärosäten och huvudmän mötts på en gemensam arena och sökt och utvecklat gemensamma lösningar. Det tar tid att förändra strukturer och kulturer. Ett av de viktigaste resultaten från försöksverksamheten är hur dessa regelbundna möten och samtal mellan lärosäten och huvudmän har medverkat till fördjupade relationer och till en ökad förståelse för varandras förutsättningar.

I enlighet med regeringsuppdraget har erfarenheter och resultat från projekt som genomförts inom ramen för försöksverksamheten dokumenterats och spridits löpande på den gemensamma webbplatsen www.ulfavtal.se. Erfarenheter och resultat har också spridits genom de fyra ansvariga universitetens årliga delredovisningar och årsrapporter från den externa utvärderingen som har genomförts av Universitetet i Sørøst-Norge, samt genom resultatredovisningar från olika projekt i form av vetenskapliga artiklar, antologier och rapporter. Denna slutrapport sammanfattar centrala erfarenheter och identifierar generiska komponenter som bildar ett ramverk för den permanenta ULF-verksamheten från 2025. Rapporten lyfter både framgångsrika exempel och utmaningar inom verksamheten, men den har inte ambitionen att återspegla allt som skett och sker.¹

Rapporten är framtagen av Nationella samordningsgruppen för ULF. Medlemmarna har enskilt och parvis skrivit om centrala erfarenheter och samlat in kompletterande material från medverkande i de fyra ULF-noderna. Dessutom har så kallade ULF-spaningar genomförts i form av genomlysningar av olika sakfrågor.² Förslag från utredningen Forska tillsammans (SOU 2018:19) har beaktats och kunskap och erfarenheter har dokumenterats vid ett stort antal möten och dialoger lokalt, regional och nationellt. Erfarenheter har också samlats in vid Nationell ULF Bazar³ och vid rundabordsamtal som arrangerats vid två tillfällen i samverkan med Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) och vid ett tillfälle tillsammans med Ifous.⁴ Ett första utkast av rapporten har varit utsänt för synpunkter till ett stort antal personer som är engagerade i eller berörda av ULF-verksamhet.

Rapporten inleds med en kort beskrivning av bakgrunden till försöksverksamheten ULF, från initiativ till regeringsuppdrag. I kapitel 2 beskrivs hur de fyra ansvariga universiteten har utvecklat och prövat olika samverkansformer för försöksverksamheten, på nationell nivå såväl som på nodnivå och lokal nivå. Resultat från försöksverksamheten belyser viktiga

¹ För en mer utförlig beskrivning av försöksverksamhetens genomförande och dess resultat hänvisar vi till rapporter, artiklar, antologier och annat material som presenteras på den gemensamma webbplatsen ulfavtal.se dels under rubriken www.ulfavtal.se/dokumentation/ dels under www.ulfavtal.se/aktiviteter/.

² <https://www.ulfavtal.se/dokumentation/>

³ <https://www.ulfavtal.se/nationell-ulf-bazar/>

⁴ Ifous har under 2021 förändrats till en ideell förening ägd av de tre huvudmannorganisationerna, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Friskolornas Riksförbund samt Idéburna skolors riksförbund.

komponenter i ett kommande ramverk för ULF-verksamheten. Dessa presenteras i kapitel 3 och följs av slutsatser, förslag och rekommendationer i kapitel 4.

Rapporten är utformad så att den kan ligga till grund för de beslut som behöver fattas inför den permanenta organisationen av ULF-verksamheten. Förslagen syftar till att säkerställa en långsiktig och hållbar infrastruktur i hela landet för praktisk forskning av hög vetenskaplig kvalitet och relevans.

1.1 Uppdragets tillkomst och innehåll

Behovet av och förutsättningarna för forskning i förskola/skola har en lång historia och ämnet har diskuterats flitigt under de senaste 25 åren.⁵ När det i Skollagen (SFS 2010:800, 1 kap 5§) stadgades att också skolans verksamhet ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet fick frågan förnyad aktualitet. Det var därför naturligt att Lärarutbildningskonventet, där samtliga lärosäten med lärarutbildning deltar, lyfte behovet av att kunna medverka till att stärka den vetenskapliga grunden i all lärarutbildning. Lärarutbildningskonventet såg framför allt behovet av en ökad samverkan mellan lärosäten och skolhuvudmän för att stärka kopplingen mellan forskning och utbildning. Med utgångspunkt i erfarenheterna från ALF-avtalet inom hälso- och sjukvårdsområdet⁶ lyftes frågan om att tillskapa motsvarande samverkansstrukturer inom utbildningssektorn. Med lärar- och förskollärarutbildningarna som ett gemensamt uppdrag för lärosäten och huvudmän finns det en naturlig arena för att i samverkan kunna stärka både kunskapsutvecklingen och den vetenskapliga grunden både på lärosäte och hos huvudman.

Med stöd i diskussionerna i Lärarutbildningskonventet åtog sig företrädare från tre universitet att ta fram ett förslag vilket senare överlämnades till regeringen (Initiativ 2015-06-14). Universitetsledningarna gjorde tydligt att de var beredda att ta ansvar för att utveckla ett samverksavtal för forskning inom skolområdet med ALF-avtalet som en utgångspunkt. De konstaterade att:

Skola och högre utbildning är ett av samhällets allra största åtagande i samtiden och avgörande för framtidens samhälle. Både i skolan och högre utbildning behöver den vetenskapliga grunden förstärkas och utvecklas i samklang med beprövad erfarenhet. Ett ALF-avtal på skolområdet kan lägga grunden för att göra lärar- och förskolläraryrket mer attraktivt genom att möjliggöra ytterligare karriärmöjligheter. Lärare med lic- eller doktorsnivå som är anställda hos huvudman behöver få möjligheter att fortsätta forska eller aktivt delta i forskningsprojekt för att kunna bidra till kunskaps- och verksamhetsutveckling (Initiativ 2015-06-14).

Universiteten föreslog vidare att försöksverksamhetens syfte skulle vara ”att skapa förutsättningar för en fördjupad samverkan mellan universitet/högskolor och huvudmän vad gäller praktisk forskning till stöd för den vetenskapliga kunskapsutvecklingen inom

⁵ Se ULF Spaning Nr 1 För en sammanställning av olika ställningstagande kring forskning samt riktade statsbidrag 1995 – 2019.

⁶ ALF-avtalet är ett avtal mellan staten och vissa regioner om samarbete om utbildning av läkare, klinisk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården.

skolområdet” (Initiativ 2015-06-14). Skrivelsen till regeringen kompletterades med ett utkast till samverkansavtal benämnt ALF-skolavtal.

I forskningspropositionen 2016 (Prop. 2016/17:50) presenterades ett förslag om en försöksverksamhet där den praktikinära forskningen ger en starkare vetenskaplig grund i förskola/skola.

De tre universiteten återkom till regeringen och underströk betydelsen av att försöksverksamheten kunde starta tidigt under 2017, och bifogade ett mer preciserat förslag på hur en försöksverksamhet kallad ”Utbildning Lärande Forskning (ULF): en ny och kompletterande infrastruktur för praktikinära forskning” (Initiativ 2017-01-09) skulle kunna organiseras. Skrivelsen underströk bland annat att det som saknades och behövde utvecklas var:

... en permanent infrastruktur som möjliggör ett uthålligt stöd för hög och likvärdig kvalitet i nämnda utbildningar vad gäller vetenskaplig grund, /.../ att kunskapsutvecklingen utvecklas i en ömsesidig samverkan mellan skolområdet och akademien. Med ett långsiktigt och stabilt ULF-avtal som grund, som kombinerar ett nationellt och flera lokala avtal (genom ett mindre antal noder) kan vi skapa en väl fungerande och nationellt likvärdig infrastruktur för praktikinära forskning inom skolans område. Allokeringssmodellen behöver säkra kvaliteten, vara uthållig men också höggradigt anpassningsbar för att svara mot föränderliga behov (Initiativ 2017-01-12).

Regeringen beslutade i mars 2017 om *Uppdrag om försöksverksamhet med praktikinära forskning* (U2015/03573/UH; U2017/01129/UH). I uppdraget nämns bland annat kombinationsanställningar, verksamhetsförlagd utbildning och examensarbete samt lärares och förskollärares deltagande. Forskningen ska vara verksamhetsrelevant och generera forskningsresultat av hög kvalitet. Försöksverksamheten ska ske i samverkan mellan lärosäten och huvudmän. De fyra lärosäten som fick uppdraget att utpröva ”olika typer av modeller för långsiktig samverkan” skrev en avsiktsförklaring utifrån detta som även huvudmännens organisationer stod bakom (Avsiktsförklaring, 2017).

Försöksverksamheten avser perioden 2017–2021 men har förlängts i enlighet med forskningspropositionen 2020 (Prop. 2020/21:60, s. 111) där det framgår att ”regeringen bedömer att satsningen har mött förväntningarna och har stora möjligheter att utvecklas varför den bör fortsätta samt tillföras ytterligare medel. Det innebär att fler huvudmän kommer att kunna delta och att samarbetsavtalen mellan lärosäten och huvudmän kan bli mer stabila och långsiktiga.” En sammanställning av remissvaren på forskningspropositionen visar ett brett stöd för att fortsätta utveckla ULF-verksamheten (ULF Spaning Nr 3).

2. Försöksverksamhetens organisation

Regeringsuppdraget att genomföra den femåriga försöksverksamheten gavs till fyra universitet; Göteborgs, Karlstads, Umeå och Uppsala universitet. Samverkan avser både samverkan mellan lärosäten och mellan lärosäten och huvudmän. Formellt sett är de fyra universiteterna huvudansvariga för försöksverksamheten, men enligt regeringens beslut ska huvudmännen vara direkt delaktiga i såväl ledning som genomförande. På regional och lokal nivå ska till exempel huvudmännen medverka i ledningen av försöksverksamheten och parternas samverkan regleras i samverkansavtal. I enlighet med regeringens beslut inbjöds också andra intresserade lärosäten med lärarutbildning att medverka i försöksverksamheten (se avsnitt 2.2.2).

Universiteten har haft stort handlingsutrymme att besluta om lämplig organisation för försöksverksamheten och dess genomförande. Försöksverksamheten är av nationellt intresse och berör, direkt eller indirekt, olika nivåer och aktörer inom utbildningssektorn, det vill säga både skolväsendet (från förskola till vuxenutbildning) och forskning och lärarutbildning på landets lärosäten. Det har varit och är en utmaning att organisera en så komplex verksamhet. Möjligheten att utveckla och pröva olika modeller utifrån de olika förutsättningar som råder har därför varit en viktig förutsättning. I det här kapitlet redogörs kort för försöksverksamhetens formella organisering, det vill säga de organ och grupper som har bildats för att leda verksamheten, hur dess beslutsmandat och uppdrag ser ut samt formerna för kontakter och erfarenhetsutbyte mellan aktörerna och nivåerna.

Inledningsvis redogör vi för den avsiktsförklaring som utgör uttolkningen av regeringsbeslutet och som har väglett arbetet. Därefter följer en beskrivning av organiseringen på nationell nivå, nodnivå och lokal nivå.

2.1 Avsiktsförklaring och en statlig utredning

Som bekräftelse på att de fyra lärosätena mottagit uppdraget presenterades en gemensam avsiktsförklaring: *Avsiktsförklaring för uppdrag om försöksverksamhet med praktknära forskning* (Avsiktsförklaring 2017-01-09). Denna stöddes av huvudmannaorganisationerna.

Avsiktsförklaringen anger att målsättningarna är övergripande och långsiktiga:

Om tjugo år är praktknära forskning grunden för de professionellas yrkesutövning inom skolväsendet och för lärar- och förskolläraryrket. Om tjugo år bedriver forskare vid lärosäten och lärare och förskollärare i skolväsendet praktknära forskning i samverkan – i hela landet. Om tjugo år har vi etablerat nya förhållningssätt till samverkan kring praktknära forskning.

Avsiktsförklaringen understryker att flera olika modeller för samverkan mellan lärosäten och huvudmän kring praktknära forskning ska utvecklas och att dessa ska prövas lokalt inom tre områden:

- särskilda anställningar och uppdrag,
- aktiviteter för att bedriva och stärka praktknära forskning utifrån förskolan/skolans behov,

- skapandet av långsiktiga strukturer för att möjliggöra för lärare, lärarstudenter och forskare att kunna samverka i praktiska forskning och verksamhetsutveckling.

Vidare anger avsiktsförklaringen att en nationell samordningsgrupp ska bildas för att säkerställa en övergripande samordning av försöksverksamheten och för att löpande kunna föra dialog med aktörer på nationell nivå. I mars 2017 konstituerades *Nationella samordningsgruppen* med representanter för de ansvariga universiteten.

I avsiktsförklaringen från 2017 görs en uttolkning av praktiska forskning som ”sådan utbildningsvetenskaplig forskning som förutsätter huvudmännens strukturer och resurser, och har som mål att lösa problem, och utnyttja potentialer, inom undervisningen/utbildningen eller att identifiera faktorer som leder till förbättrade elevresultat inom läroplanernas samtliga områden.” I avsiktsförklaringen ansluter lärosätena till den beskrivning av utbildningsvetenskaplig forskning som tillhandahålls av Vetenskapsrådets utbildningsvetenskapliga kommitté (UVK)⁷ som poängterar att denna forskning till sin karaktär är ”bred och tvärvetenskaplig” och ”innefattar många discipliner med forskare från olika ämnesområden”. Att forska med praktiken, i samverkan, har varit en viktig utgångspunkt och att forskningen inom försöksverksamheten ska hålla hög vetenskaplig kvalitet, vara tydligt kopplad till verksamhetsutveckling, och dokumenteras genom publikationer är centrala förutsättningar.

En statlig utredning tillsattes i anslutning till regeringsbeslutet om försöksverksamheten.⁸ Utredningen hade bland annat i uppdrag att ta fram förslag avseende ”hur universitet och högskolor som bedriver lärar- och förskolläro- och förskolläro-utbildningar och huvudmän inom skolväsendet kan skapa långsiktig samverkan kring praktiska forskning för att stärka den vetenskapliga grund som utbildningen enligt skollagen (2010:800) ska vila på” (SOU 2018:19, s. 3). I slutbetänkandet *Forska tillsammans – samverkan för lärande och förbättring* (SOU 2018:19) lämnade utredningen rekommendationer till försöksverksamheten. Nationella samordningsgruppen och utredaren har samtalat vid ett flertal tillfällen och utredningen har utgjort en värdefull bas för arbetet. Utredningens kartläggningar av befintliga verksamheter och erfarenheter gav försöksverksamheten underlag att bygga vidare på. Samtidigt tydliggjorde utredningen att det finns grundläggande frågor som behöver hanteras för att skapa långsiktighet och hållbarhet och som försöksverksamheten arbetat vidare med. Det gäller till exempel utformningen av forskningsmiljöer, finansieringsmodeller, arbetsorganisationer och arbetsinnehåll i olika tjänster och metoder för att initiera och precisera forskningsfrågor i samverkan mellan parterna (SOU 2018:19, s. 141).

2.2 Arbetets övergripande inriktning

Uppdraget har inneburit att utveckla modeller, i ömsesidig samverkan mellan lärosäten och huvudmän, för att med förtroende och tillit i organisationerna kunna skapa långsiktighet och hållbarhet för det gemensamma arbetet. Olika uttryck har använts för att beskriva denna samverkan, till exempel vikten av att mötas i ”ögonhöjd” och att samverkan ska vara ”symmetrisk och komplementär”. Det är vår övertygelse att lärosäten och huvudmän som arbetar tillsammans mot gemensamt formulerade mål, kommer åstadkomma mer än vad en

⁷ Se <http://bit.ly/2pZfyZr>

⁸ Utredare Cecilia Christersson och utredningssekreterare Ingrid Edmar.

enskild organisation förmår. Därigenom kommer ny kunskap och viktiga insikter att kunna nås (jfr Van de Ven, 2018; Arnsvik, 2014; Augustinsson, 2010; Bergmark & Lundström, 2008; Danermark & Kullberg, 1999). Försöksverksamheten har arbetat utifrån en av de två strategier för skolutveckling som lyfts fram i betänkandet *Forska tillsammans* (SOU 2018:19), nämligen strategin om ett lärarägt och kontinuerligt utvecklingsarbete.⁹

Det ingick i regeringsuppdraget att de fyra lärosätena skulle utvärdera försöksverksamheten samt löpande följa upp och sprida centrala resultat och erfarenheter. Utvärderingen upphandlades av Göteborgs universitet för de fyra lärosätenas räkning. Fyra anbud inkom och i juni 2018 tecknades ett avtal mellan Göteborgs universitet och Universitetet i Sørøst-Norge (USN) avseende utvärdering av försöksverksamhet gällande samverkan kring praktisk forskning. Utvärderingen inleddes i juli 2018. USN har årligen publicerat rapporter som varit värdefulla för försöksverksamheten och löpande delat med sig av centrala iakttagelser. Strategin om ett kontinuerligt utvecklingsarbete har därmed även präglat försöksverksamhetens relation till den nationella utvärderingen, som har haft en formativ karaktär.

Som framgått i inledningen finns resultat av försöksverksamheten både i form av forskningsresultat och resultat från de olika modeller som prövats. Eftersom huvuduppdraget för försöksverksamheten är att ta fram förslag på det vi valt att kalla för en infrastruktur kommer inte forskningsresultaten att presenteras här. En genomlysning av forskningsprojekt och publiceringar presenteras i utvärderarnas slutrapport (Prøitz m fl., 2022).

2.2.1 Nationell nivå

En *Nationell samordningsgrupp* konstituerades i mars 2017 med ansvar för försöksverksamheten. Gruppen består av två företrädare från respektive ansvarigt lärosäte och har senare kompletterats med kommunikatörer från respektive lärosäte. I enlighet med avsiktsförklaringen har företrädarna haft koppling till lärarutbildningarna, haft ledningsansvar eller det operativa ansvaret för försöksverksamheten vid det egna lärosätet och noden. Ordförandeskapet i Nationella samordningsgruppen har roterat mellan de ansvariga universiteten för ett läsår i taget. Gruppen har träffats regelbundet (en gång i månaden) sedan 2017, inledningsvis huvudsakligen i Stockholm, men sedan 2020 i första hand digitalt. Nationella samordningsgruppen rapporterar till *Ägargruppen* som består av de ansvariga universitetens rektorer. Ägargruppen har mötts en till två gånger per år under hela perioden 2017–2021.

En utgångspunkt för arbetet har varit att bygga vidare på befintliga, väl fungerande strukturer och att skapa nya där så behövts. Samordningsgruppen har regelbundet fört samtal med olika intressenter¹⁰ för att i samverkan finna fungerande former för framtiden. Samordningsgruppen har tagit initiativ till deltagande på olika nationella mötesplatser, till exempel under Almedalsveckan och på Bok & Bibliotek. Medlemmar från gruppen har även

⁹ Se Stiegler & Hiebart (1999) för en diskussion om olika strategier för skolutveckling.

¹⁰ Till exempel fackliga organisationer, skolhuvudmännens olika organisationer, Skolverket, Skolforskningsinstitutet, VR/UVK, Ifous, politiska partier, statliga utredare.

bjudits in att delta i flera olika arrangemang för att informera om, och diskutera erfarenheter från försöksverksamheten.

Vidare har samordningsgruppen etablerat mötesplatsen Nationell ULF Bazar som har fyllt en viktig funktion för att möjliggöra erfarenhetsutbyte mellan akademi och skolväsende och skapa nätverk mellan personer som är aktiva inom ULF på lokal nivå. Nationell ULF Bazar genomfördes digitalt våren 2020 och våren 2021 och varje träff samlade mellan 150 och 200 personer från såväl akademi som skolväsende. Träffarna har dokumenterats på <https://www.ulfavtal.se/nationell-ulf-bazar/> för att möjliggöra vidare spridning. Exempel på frågor som har diskuterats är:

- Vilka former och processer behövs för att identifiera olika gruppers kunskapsbehov, göra prioriteringar och för att matcha kunskapsbehov med forskningsintresse och kompetens?
- Hur kan samverkansformer och modeller anpassas efter lokala förutsättningar för att skapa likvärdiga förhållanden för stora och små huvudmän och lärosäten?
- Hur kan tjänster konstrueras för lektorer; hur kan lärarstudenters möjligheter att vistas i forskande miljöer åstadkommas?
- Hur kan samarbeten mellan lärosäten och huvudmän organiseras i den permanenta organisationen för ULF-verksamheten, och vilka former för förvaltning och fördelning av medel behövs?

Försöksverksamheten har återkommande behandlats i Sveriges universitets- och högskoleförbunds (SUHF:s) expertgrupp för lärarutbildning och sedan en tid är en företrädare för Nationella samordningsgruppen adjungerad till expertgruppen. ULF har också diskuterats i Samverkansgruppen SUHF – Skolverket, som inrättades 2020 bland annat för att överlägga om professionsprogram för lärare och skolledare.

Tillsammans med SUHF:s expertgrupp för lärarutbildning har Nationella samordningsgruppen arrangerat två rundabordssamtal där frågeställningar rörande långsiktiga lösningar avseende roller, resurser och regioner liksom framtida nodindelning diskuterats. Rundabordssamtalen har samlat ledningen från lärosäten och ledningar för statliga myndigheter, forskningsfinansiärer, huvudmannorganisationer och lärarnas och skolledarnas fackliga organisationer. Samtalen har dokumenterats och tillgängliggjorts på www.ulfavtal.se. Hösten 2021 tog Ifous, som företrädare för de tre huvudmannorganisationerna, tillsammans med Nationella samordningsgruppen, initiativ till att arrangera ett rundabordssamtal för huvudmännen med liknande frågeställningar. I rundabordssamtalen deltog även företrädare för SUHF:s expertgrupp för lärarutbildning.

Löpande har *ULF Spaningar* tagits fram för att få en överblick i specifika sakfrågor, till exempel gällande etik, publiceringar och kombinationstjänster/förenade anställningar. ULF Spaning Nr 6 om etik sändes våren 2021 till Vetenskapsrådet (VR) med en hemställan om att de etiska reglerna behöver ses över och göras tillgängliga för alla som deltar i praktiska forskning. VR kommer under 2022 att revidera sina etiska regler och diskussion pågår om vad som kan ingå i dessa. ULF spaning Nr 5 rör kombinationstjänster/förenade anställningar. Denna sammanställning har genom SUHF:s expertgrupp för lärarutbildning legat till grund för en hemställan till regeringen våren 2021 om att utreda förutsättningar för förenade

anställningar inom skol- och utbildningsområdet. Hemställan förankrades med Skolverket och huvudmännens nationella organisationer.

2.2.2 Nodnivå

Försöksverksamheten är organiserad i fyra noder knutna till de ansvariga universiteten. En nationellt samordnad intresseförfrågan om medverkan sändes ut av Nationella samordningsgruppen till samtliga lärosäten med lärarutbildning, hösten 2017. I intresseanmälan om medverkan ombads lärosätena intyga att de var beredda att delta under vissa givna förutsättningar, till exempel att de ställer sig bakom avsiktsförklaringen och delar synen på centrala utgångspunkter och målsättningar och har de förutsättningar som krävs för att utveckla och pröva modeller för samverkan kring praktisknära forskning, samt att de är beredda såväl att ingå lokala avtal med huvudmännen som att medfinansiera verksamheten. De ombads också ange vilket universitet de önskade samverka med.

Tabell 1 nedan visar vilka lärosäten som tillhör vilken nod samt antalet huvudmän som deltar i verksamheten i respektive nod. Totalt medverkar 25 lärosäten och nära 150 huvudmän. Antalet avtal är färre än medverkande huvudmän (jfr Prøitz m fl., 2021). Detta eftersom en del avtal har tecknats av kluster av huvudmän (t.ex. R10 bestående av tio inlandskommuner i Västerbotten). Det finns även huvudmän som har en form av hängavtal, det vill säga att de deltar i ULF-verksamheten utan att vara direkt involverade i något projekt. För en mer detaljerad redogörelse av vilka huvudmän som deltar, och av vilka lärosäten som respektive huvudman har avtal med, hänvisar vi till Bilaga 1.

Tabell 1. Lärosäten och huvudmän som deltar i ULF-verksamhet (antal).

Göteborgsnoden	<i>Göteborgs universitet</i> (16) Högskolan i Borås (2) Chalmers Tekniska Högskola (6) Gymnastik- och Idrottshögskolan (2) Jönköping University (3) Högskolan Kristianstad (4 + Region Skåne)
Karlstadsnoden	<i>Karlstads universitet</i> (8 + Region Värmland) Högskolan Väst (6) Högskolan i Halmstad (3) Linköpings universitet (8)
Umeånoden	<i>Umeå universitet</i> (15 + Region Västerbotten) Mälardalens universitet (4 + region Mälardalen) Luleå Tekniska universitet (8 + Region Norrbotten) Örebro universitet (7+ Region Örebro) Mittuniversitetet (13) Högskolan Dalarna (12)
Uppsalanoden	<i>Uppsala universitet</i> (3 Region FoSam) Kungliga Musikhögskolan (1) Kungliga Tekniska Högskolan (5) Högskolan i Gävle (3) Stockholms universitet (5) Södertörns Högskola (1) Linnéuniversitetet (3) Malmö universitet (8 + Region Skåne) Lunds universitet (1)

Varje nod har prövat olika organisationsformer men gemensamt är att de har avtal eller överenskommelser om samverkan mellan de i noden involverade lärosätena. Varje lärosäte har sedan skrivit avtal eller överenskommelser med huvudmän. De avtal som tecknats kring enskilda forskningsprojekt har i en del fall inkluderat flera huvudmän och flera lärosäten (se även avsnitt 2.2.3 nedan).

Nedan beskrivs översiktligt nodernas formella organisering och i kapitel 3 beskrivs arbetssättet mer utförligt. Där finns också slutsatser som kan dras av de olika nodernas erfarenheter.

Göteborgsnoden:

- Samverkan mellan de sex lärosätena regleras via ett samverkansavtal som är undertecknat av respektive lärosätes rektor.
- För samverkan inom noden har det inrättats en styrgrupp med en representant per medverkande lärosäte plus en representant från huvudmännen.
- Rektor har det övergripande ansvaret för verksamheten medan den strategiska respektive operativa ledningen åligger rektorsrådet för lärarutbildning och projektgruppen. Beslut avseende nodens verksamhet fattas av rektor vid Göteborgs universitet efter beredning av styrgruppen.

- Varje lärosäte har en lokal samverkansgrupp där huvudmännen ska ingå.

Karlstadsnoden:

- Samverkan mellan de fyra lärosätena regleras via en gemensam projektplan och ett gemensamt avtal som undertecknas av dekan, eller motsvarande, vid respektive lärosäte.
- Ett ULF-råd har inrättats med två representanter per lärosäte plus en representant för huvudmännen (Föreståndaren för RUC vid Karlstads universitet).
- Beslut fattas av Lärarutbildningsnämnden (LUN) vid Karlstads universitet på delegation av rektor, efter beredning av ULF-rådet.
- Varje lärosäte har en lokal samverkansgrupp vars sammansättning avgörs lokalt.

Umeånoden:

- Samverkan i noden regleras via en gemensam ULF-plan samt genom samverkansavtal mellan ansvarigt universitet och de fem övriga lärosätena och som undertecknats av Lärarhögskolans föreståndare vid Umeå universitet och av rektor, dekan eller motsvarande vid respektive lärosäte.
- Den lokala samordningsgruppen för ULF vid varje lärosäte består av lärosätesföreträdare/samverkanslektorer. ULF-verksamheten behandlas i RUC och/eller drivs av operativa grupper bestående av huvudmän och lärosätesrepresentanter.
- En rådgivande referensgrupp håller regelbundna lärosätesdialoger med representanter från alla medverkande lärosäten om utveckling, erfarenhetsutbyte, samt initiering och genomförande av specifika samverkansaktiviteter.
- Rektor för Umeå universitet har det övergripande ansvaret för försöksverksamheten i noden medan Lärarhögskolan har det operativa ansvaret. Ledning av verksamheten samordnas vid ordinarie dialogmöten mellan universitetsledningen och Lärarhögskolans ledning.

Uppsalanoden:

- I Uppsalanoden samverkar nio lärosäten utifrån en gemensam överenskommelse undertecknad av respektive lärosätes rektor.
- Varje lärosäte har en lokal samordningsgrupp med företrädare för lärosätet och huvudmän som tecknat avtal, samt i förekommande fall studenter och doktorander.
- En nodgemensam styrgrupp finns bestående av representanter från de lokala samordningsgrupperna. Hälften från lärosäten och hälften från huvudmän, samt företrädare från studenter och doktorander.
- Styrgruppen tar fram underlag till den nodgemensamma rektorskonferensen, som är rådgivande till rektor vid Uppsala universitet som formellt fattar besluten. Ledamöterna är företrädare för lärosäten och huvudmän dock omvänt mot styrgruppen. Det vill säga om den lokala samordningsgruppen i styrgruppen företräds av en huvudman sitter lärosätesföreträdaren i rektorskonferensen.
- Uppsalanoden koordineras av medarbetare vid Forum för Samverkan vid Uppsala universitet.

2.2.3 Lokal nivå

Basen i ULF-verksamheten är de mötesplatser som finns mellan lärosäten och huvudmän. Huvudmännen har valt vilket lärosäte de velat ansluta sig till och några har tecknat avtal med flera lärosäten (se Bilaga 1). Eftersom flera huvudmän, genom RUC eller motsvarande funktion, har en upparbetad relation till ett specifikt lärosäte har merparten också tecknat avtal med det lärosätet.

Samtliga i försöksverksamheten ingående lärosäten har alltså tecknat avtal eller överenskommelser med en eller flera huvudmän. Utvärderarna har sammanställt och analyserat avtal som har tecknats inom ULF, såväl de avtal som har tecknats mellan lärosätena i de fyra noderna som de avtal som respektive lärosäte har tecknat med en eller flera huvudmän (Prøitz m fl., 2021). Sammanställningen, som är genomförd 2020, visade att lokala avtal mellan lärosäte och huvudman hade upprättats med totalt 106 huvudmän och med 22 skolor. Majoriteten av huvudmännen är kommunala, men avtal har också tecknats med fristående huvudmän.¹¹

Analysen av avtalen visade på en mångfald av olika avtal, allt ifrån övergripande avsiktsförklaringar till konkreta samarbetsavtal. Ett gemensamt kännetecken är att avtalen förhåller sig till den avsiktsförklaring som ingicks av de fyra ansvariga universiteten vid försöksverksamhetens början. Det visar, enligt Prøitz m fl. (2021), att en avtalspraxis utvecklats inom ULF där nationella målsättningar avspeglas regionalt och lokalt. Analysen visar också att avtalen ofta är formulerade på en övergripande nivå och att det finns en utvecklingspotential när det gäller mer konkreta beskrivningar av vilken typ av verksamhet som bedrivs inom ULF. Det kan ses som ett uttryck för att ULF är en verksamhet där "det lokala behovet, ägarskapet och initiativet ska få stort spelrum" men det innebär också utmaningar när det gäller att kommunicera "vad ULF faktiskt är och resultaten av ULF" (Prøitz m fl., 2021, s. 98).¹²

¹¹ Sammanställningen omfattar inte de avtal som vid vissa lärosäten har skrivits i anslutning till enskilda forskningsprojekt.

¹² För en mer detaljerad beskrivning av de olika avtalstyperna, se Prøitz m fl. 2021. För en sammanställning av samtliga skolhuvudmän med avtal, se Bilaga 1 i denna rapport.

3. Resultat från försöksverksamheten

Föregående kapitel diskuterade försöksverksamhetens formella organisering. I det här kapitlet presenteras viktiga erfarenheter och resultat från försöksverksamheten.

Försöksverksamhetens uppdrag var att planera och genomföra den så att olika modeller för långsiktig samverkan prövades och som exempel på komponenter som kan ingå i modellerna angavs; ”olika typer av avtal för kombinationsanställningar, former för lärares och förskollärares deltagande, handledning, kurser, arrangemang för datainsamling, verksamhetsförlagd utbildning och examensarbete” (U2015/03573/UH; U2017/01129/UH). I avsiktsförklaringen (2017) som väglett försöksverksamhetens konkreta arbete har uppdraget preciserats i tre huvudområden:

- Aktiviteter för att bedriva och stärka praktisk forskning utifrån förskola/skolans behov.
- Skapandet av långsiktiga strukturer för att möjliggöra för lärare, lärarstudenter och forskare att kunna samverka i praktisk forskning och verksamhetsutveckling
- Särskilda anställningar och uppdrag.

Dessa huvudområden används för att strukturera resultatredovisningen i det här kapitlet. Resultatredovisningen kompletteras med ett fjärde område som gäller forskningsetiska utmaningar som försöksverksamheten har identifierat.

I kapitlet sammanfattas centrala erfarenheter och resultat på aggregerad nivå. För detaljerade beskrivningar och analyser hänvisar vi till nodernas årliga redovisningar och utvärderarnas rapporter (www.ulfavtal.se/dokumentation/) samt till rapporter och publiceringar (www.ulfavtal.se/aktiviteter/).

3.1 Aktiviteter för att bedriva och stärka praktisk forskning utifrån skolans behov

I detta avsnitt presenteras arbetssätt, som har prövats av försöksverksamheten för att identifiera de kunskapsbehov som finns hos de yrkesverksamma hos huvudmännen¹³. Här ges också exempel på hur forskning bedrivits i samverkan samt modeller för att dela och sprida resultat och erfarenheter. Försöksverksamheten har haft fokus på att pröva modeller där verksamhetens behov identifieras, och när behov finns, utveckla dessa till forskningsprojekt (se Avsiktsförklaringen, 2017).

3.1.1 Att identifiera verksamhetens och de yrkesverksammas kunskapsbehov

Ett avgörande moment i forskningen inom ULF är att identifiera och prioritera bland de yrkesverksammas kunskapsbehov och forskningsidéer, eftersom forskningen ska svara mot behov av ny kunskap som är sprungna ur verksamheten i skolan och förskolan. Försöksverksamheten har därför prövat ett stort antal olika modeller, varav några lyfts fram nedan. Mötesplatser har också skapats för att ”matcha” verksamhetens frågeställningar mot forskares och därigenom stärka möjligheterna att ta vara på kompetens och kapacitet vid

¹³ Med yrkesverksamma hos huvudman avses rektorer och pedagogiskt utbildad personal i samtliga skolformer enligt Skollagens 1 kap 1§.

olika lärosäten och hos olika huvudmän. Dessa mötesplatser har varit fysiska men också digitala. De har prövats både lokalt och regionalt (se även avsnitt 3.1.3).

En del huvudmän i försöksverksamheten har identifierat angelägna forskningsområden utifrån sitt reguljära systematiska kvalitetsarbete. I nästa steg har dessa områden och frågeställningar prövats mot befintlig forskning och etablerad kunskap. Här är tillgången till forskningsöversikter av stort värde, men det är idag en stor brist på översikter inom flera områden. Inventering som metod har även prövats på regional nivå mellan flera huvudmän och ett eller flera lärosäten. Centralt i det här arbetssättet är att det skapas ett möte där huvudmännens analyser och prioriteringar diskuteras utifrån kunskapsläget inom dessa områden. Detta lägger grunden till gemensamma samtal om vad som kan bli föremål för nya forskningsprojekt i samverkan.

En modell som prövats bygger på en kombination av långsiktiga Verksamhetsplaner, där mindre projekt kan inrymmas, och utlysning av medel. Verksamhetsplanerna tas fram av de lokala arenorna för samverkan (lärosäten och huvudmän) och beslutas av den gemensamma styrgruppen i noden (huvudmän och lärosäten). Infrastruktursatsningar, som har finansierats via beslut i Verksamhetsplanerna, är till exempel att etablera eller bygga ut gemensamma forskningsmiljöer, inrätta kombinationstjänster, stödja studenters självständiga arbeten, skapa processer där lärare kan ställa frågor som diskuteras med forskare, finansiering av förstudier och skapande av nätverk. Användandet av Verksamhetsplaner möjliggör både långsiktighet och flexibilitet då nya idéer kan prövas omedelbart. Pilotstudier och förstudier kan finansieras på detta sätt. I förlängningen kan dessa satsningar på infrastruktur ge fler genomarbetade forskningsfrågor och förslag till studier.

Andra modeller som prövats bygger på utlysningsförfaranden med olika typer av granskningsystem. En modell har utvecklats hos huvudman inom försöksverksamheten med en organisation för forskning och utveckling (FoU), som leds av en vetenskaplig ledare. Här har behov identifierats bland annat genom intresseanmälningar där angelägna frågor och problem inom verksamheten har formulerats. Dessa intresseanmälningar kan liknas vid forskningsskisser som sedan diskuteras i FoU-organisationen och några av dem har vidareutvecklats till forskningsprojekt.

Ett annat exempel är utlysningar som utformades av ett gemensamt ledningsorgan för ULF (lärosäte och huvudmän) och bestod av två steg. I första steget kunde alla anställda hos huvudman och lärosäte lämna in en skiss. I steg två, lämnar en projektledare, som måste vara disputerad, in en utvecklad projektbeskrivning. En särskild bedömningskommitté (med lika många representanter för huvudman som för lärosäte) gör urvalet mellan steg ett och två samt bedömer de fullständiga ansökningarna. Den operativa projektledningen för ULF kunde agera mäklare i det fall någon i steg ett saknade forskarkontakt.

Bedömningskriterierna, vilka utarbetades i samarbete mellan lärosätet och huvudmännen, avser bland annat vetenskaplig kvalitet och relevans och betydelse för verksamheten. Det här sättet att utlysa medel har möjliggjort för parterna att komma överens om olika inriktningar.

I en annan modell prövades att genomföra bedömningen med hjälp av två olika bedömningsgrupper. Den ena bedömningsgruppen bestod av nordiska forskare och deras

uppgift var att endast bedöma den vetenskapliga kvaliteten. Den andra gruppen bestod av nodens styrgrupp (med företrädare för lärosäten och huvudmän) med uppdrag att bedöma hur projektet vuxit fram, de yrkesverksammas delaktighet samt dess förväntade relevans för kunskapsutvecklingen. Ett kriterium var i vilken utsträckning forskningsprojekten avsåg att utpröva former för kombinationstjänster och göra lärarstudenter delaktiga.

De olika modellerna har identifierat flera dilemman. Ett dilemma gäller avvägningen mellan de yrkesverksammas och huvudmännens behov och intressen, som inte alltid överensstämmer, eller när huvudmannens behov inte matchar lärosätets kompetens. Andra dilemman som identifierats gäller det systematiska kvalitetsarbetets utformning och vilka frågor som dessa system adresserar. Systematiskt kvalitetsarbete fångar inte alltid de verksamhetsnära, lärardrivna frågorna. Även när lärares forskningsprojekt genomförs kvarstår återkopplingen till huvudmannen. Dilemman har också uppstått när forskningens kritiska perspektiv möter policy och riktlinjer från nationell nivå eller från huvudman och rektorsnivå.

För att hantera dilemman som uppstår krävs fördjupande diskussioner gällande synen på kunskap, forskning och vetenskap. Här är tillgången till ett tredje rum väsentlig (se avsnitt 3.2.1). Forskning är till sin natur både kritiskt ifrågasättande och tidskrävande för att problemställningar ska kunna undersökas på djupet. Detta kan ibland skapa konflikt mellan mer eller mindre uttalade förväntningar på ”snabba” svar och behovet av att gå på djupet i komplicerade frågor. Detta dilemma kan hanteras genom att forskningsprocesserna bygger på en hög grad av delaktighet från de involverade i forskningsprojektet. Det kan gälla när problemformuleringar formuleras, under empirinsamling och analysseminarier och så vidare. Ett sådant arbetssättet ger ökad förståelse för både processen och resultaten, även när resultaten kanske ifrågasätter den pågående verksamheten.

3.1.2 Förutsättningar för att bedriva forskning i samverkan

Som vi beskrivit ovan är processen med att identifiera och prioritera kunskapsbehov lång. Det gäller även arbetet med att formulera och avgränsa problem och frågeställningar. De forskningsprojekt som därefter startats spänner över ett stort område, både sett till skolformer, stadier, ämnen och forskningsdiscipliner. Att involvera flera i forskningsprocessen är ett mål i sig.

ULF har på en övergripande nivå varit framgångsrikt i bemärkelsen att skapa förutsättningar för att bedriva forskning i samverkan mellan akademi och huvudmän. Det är ett förhållandevis stort antal forskningsprojekt som har initierats under försöksverksamheten, varav en del har avslutats men flertalet pågår fortfarande. I referenslistan och på den nationella webbplatsen presenteras publikationer som hittills har inrapporterats. Det handlar bland annat om forskningsrapporter, antologier och vetenskapliga artiklar.¹⁴ De centrala erfarenheter avseende forskningens förutsättningar och utmaningar som har presenterats i detta avsnitt har dokumenterats i flera av publikationerna från forskningsprojektet.

¹⁴ www.ulfavtal.se/aktiviteter/

Flera aktiviteter inom ULF har varit utmanande för deltagare både från förskola/skola och akademi. Att delta i ett forsknings-samarbete där alla deltagare förväntas bidra i forskningsprocessens olika steg, från identifiering av problemområde till design, genomförande, analys och skrivande är utmanande. Det kan vara bekvämt för projektmedlemmarna om forskarna tar ansvar för stora delar av forskningsprocessen. Men ULF bygger på ett annat sätt att tänka om vad det innebär att bedriva och stärka praktisk forskning och att skapa strukturer för långsiktigt hållbart utvecklingsarbete. Det vetenskapliga förhållningssätt som ULF innebär, att kritiskt kunna förhålla sig till olika fenomen och situationer, kräver utöver kunskaper inom det aktuella området även tid för att delta i processens olika delar och för reflektion. En vanlig kommentar från olika deltagare i forskningsprojekten är just behovet av tid. Det finns flera exempel på där ULF-medel har använts för att finansiera lärares medverkan i en omfattning av tio till tjugo procent av heltidstjänst. Men när undervisningen förväntas fortgå i ungefär samma omfattning som vanligt ges i realiteten inte det tidsutrymme som planerats för. Samtidigt finns det flera exempel på tjänstekonstruktioner där lärare/lektorer ges möjlighet att bedriva forskning i tjänsten, delta i seminarier och systematiskt reflektera tillsammans. Det gör skillnad både i arbetssituationen och för kvaliteten i arbetet.

Forsknings-samarbete är helt beroende av att resurser allokeras i form av att tid värnas och på ett genomtänkt sätt avsätts i tjänstefördelning och scheman för samtliga medverkande. Det handlar om att skapa en långsiktighet där forskningstiden inte sätts i konflikt med andra arbetsuppgifter, och att därmed ge reella möjligheter att i det dagliga arbetet genomföra forskning i samverkan. Det behöver därför finnas en struktur i arbetsorganisationen som möjliggör för både lärare/förskollärare och forskare att delta i delar av forskningsprocessen. Det handlar såväl om arbetet med att utforma studier och samla empiri (t.ex. genomföra observationer hos varandra), som om att analysera och reflektera över resultatens betydelse för utveckling av verksamheten och sprida dem till andra.

Fördelningen av ULF-medel inom försöksverksamheten har hittills följt flera olika tidslinjer men i förlängningen behöver dessa synkroniseras mellan lärosäte och skolverksamhet. I försöksverksamheten har vi identifierat svårigheter i relation till de olika årshjul som organisationerna behöver förhålla sig till. Det handlar bland annat om olika tidshorisonter för tjänsteplanering och budgetarbete. Ett exempel är att det ofta är stor personalomsättning i skolor vid terminsstarter. Ett annat exempel är frågan om tjänsteplanering i relation till externa forskningsmedel, där finansärer som Vetenskapsrådet och Skolforskningsinstitutets presenterar sin medelsfördelning sen höst för start i januari. Sådana aspekter påverkar möjligheterna till långsiktig planering och genomförande av forskningsprojekt, som till sin natur kräver långa ledtider. Men det finns också fördelar i de olika årshjulen. Att terminen startar senare vid lärosätena kan också ses som en möjlighet. Det ger forskare tid att samarbeta med lärare och förskollärare innan de själva behöver schemaläggas för undervisning.

Sammantaget visar försöksverksamheten att ledarskapet på den enskilda skolan, hos huvudman och lärosäte är en viktig faktor. Det handlar om att skapa förutsättningar för forskning i samverkan som inkluderar för- och efterarbete. Ett ledarskap, som är nyfiket och intresserat, skapar möjligheter att ta vara på resultaten och initierar förbättringsarbete.

3.1.3 Att dela och sprida forskningsresultat

Det görs sedan länge betydande insatser runt om i landet för att dela och sprida kunskaper om forsknings- och utvecklingsarbeten och dess resultat. Det finns strukturer för kollegialt lärande och interaktion inom ramen för gemensamma forsknings- och utvecklingsmiljöer (FoU-miljöer), nätverk och andra över tid bestående mötesplatser. Vid många lärosäten finns regionala utvecklingscentrum (RUC) eller motsvarande funktioner, som har etablerade nätverk och stor erfarenhet av forskningsbaserad kompetensutveckling för de yrkesverksamma.

Samtidigt finns det behov av fler plattformar och flera nya modeller har prövats och utvecklats inom ULF. Flera aktiviteter har genomförts i syfte att skapa en utvecklad forskningslitteracitet (Persson, 2017), det vill säga förmågan att förstå, värdera och använda vetenskaplig kunskap hos yrkesverksamma och hos lärarstudenter. Samtidigt har initiativ tagits för att utveckla praktiklitteraciteten hos lärosätets lärare och forskare, det vill säga att öka förståelsen för de utmaningar som möter yrkesverksamma i undervisning och utvecklingsverksamhet.

Under försöksverksamheten har det vuxit fram flera digitala plattformar för spridning av erfarenheter och resultat. Olika webb-baserade system har prövats och fysiska mötesplatser i form av workshops, seminarier och så kallade change labs har utvecklats och testats. Det finns stödprocesser för artikelskrivande och nya kanaler för att kunna publicera samproducerat material. Samtliga exempel är gränsöverskridande, både vad gäller discipliner och verksamheter, och de har underlättats av en väl fungerande infrastruktur som gett involverade organisationer och intressenter möjlighet att samplanera kompetens och kapacitet. ULF Spaning Nr 7 lyfter upp vikten av att finna lösningar på en del problem kring publiceringar, bland annat frågan om hur publiceringar bedöms och värderas. Det gäller inte minst lektorer som är anställda hos huvudman eller har förenade anställningar. De har ofta begränsad tid för att skriva artiklar vilket framför allt påverkar möjligheten till internationell publicering vilket i sin tur påverkar möjligheten att bli docent.

Behovet av fler forskningsöversikter och möjligheter för forskarutbildad personal som inte är anställda i akademien att kunna söka kunskap i olika databaser uttrycks ofta. Inför etableringen av Skolforskningsinstitutet konstaterade till exempel Vetenskapsrådet (VR, 2015) att det behövs sammanställningar av relevant och tillförlitlig forskning samt kunskap om hur forskning överförs, transformeras och görs tillgänglig. Vetenskapsrådet understryker vikten av att blivande lärare får förutsättningar att vara såväl forskningskonsumenter som forskningsproducenter och att "den forskning som presenteras får en icke-normativ prägel, vilket betyder att den inbjuder till öppen och kritisk dialog samt inriktas mot att stärka lärares professionsutveckling" (Ibid., s. 33). Även utredningens betänkande *Forska tillsammans* rekommenderade att fler systematiska översikter tas fram och att både en databas med information om kunskapsluckor, och en nationell webbplats för verksamma i skolväsendet, etableras (SOU 2018:19, s. 137).

Inget av ovanstående har ännu realiserats varför behovet kvarstår. Fler behöver ha tillgång till forskningsdatabaser och det finns ett stort behov av att fler forskningsöversikter görs, inte minst eftersom det utbildningsvetenskapliga är omfattande och att de yrkesverksamma har kunskapsbehov inom många olika områden.

3.2 Skapande av långsiktigt hållbara strukturer

Det andra huvudområdet där försöksverksamheten har utvecklat och prövat olika modeller rör skapandet av långsiktigt hållbara strukturer som möjliggör att yrkesverksamma, studenter och forskare kan samverka. Det gäller både organisation, arbetsätt, förhållningssätt och tid. Utvärderarna konstaterar att arbetet i noderna bygger på en ”induktiv och generisk förståelse för modellutveckling, där olika förståelser och traditioner inom praktikinära forskning och olika etablerade samarbetsrelationer och aktiviteter vid de olika lärosätena, kartläggs, diskuteras, revideras och vidareutvecklas” (Prøitz, m.fl., 2019). Nedan presenteras ett antal centrala komponenter som har identifierats som betydelsefulla för en fungerande ULF-verksamhet.

3.2.1 Tredje rummet

Försöksverksamheten har strävat efter samverkan som är jämbördig och har en symmetrisk och komplementär ansats. Basen i försöksverksamheten har varit huvudmännens och lärosätenas egna miljöer och utifrån dessa har gemensamma miljöer och mötesplatser utvecklats och prövats. Dessa miljöer och mötesplatser har varit både fysiska och digitala.

Enligt utvärderarna visar erfarenheterna inom ULF att det är möjligt att nå resultat och gemensamma mål när parterna kompletterar varandra med sina olika kompetenser (Prøitz m fl., 2020). I sådana gemensamma miljöer – ett tredje rum – har skolverksamma (från det första rummet) och forskare (från det andra rummet) tillsammans kunnat fördjupa förståelsen för varandras kompetenser och uppdrag (i det tredje rummet). Parterna har där kunnat arbeta gemensamt för att till exempel identifiera kunskapsbehovet, ta vara på både beprövad erfarenhet och tidigare forskningsresultat, och formulera långsiktiga prioriteringar. Sammantaget bidrar arbetssättet till att skapa en hållbar utveckling av både skola och akademi, där lärarutbildningen är ett särskilt utpekat gemensamt intresse (Prøitz m fl., 2020)

Försöksverksamheten visar även vikten av att skapa ett ”tredje rum” på flera olika nivåer i organisationerna. Genom att parterna har mötts både på beslutsnivå (t.ex. ledningsgrupper i noden) och i lokala samordningsgrupper likväl som i konkreta projekt har stöttande strukturer kunnat skapas. Möten mellan personer med ledningsuppdrag (som skolchefer/rektorer och dekaner/prefekter) likväl som mellan personer aktiva i konkreta projekt (som lärare och forskare) har ökat förståelsen för varandras förutsättningar. Dessa mötesplatser har flera betydelser för det långsiktiga arbetet förutsatt att de sker regelbundet i tid, annorlunda uttryckt att samtal pågår, så att det kan fördjupas och medverka till hållbarheten.

3.2.2 Huvudmannens och lärosätets FoU-planer

En komponent som bidrar till en hållbar infrastruktur är förekomsten av en plan eller strategi för arbetet med forskning, utbildning och utveckling. Tiden det tar från idé till genomfört forskningsprojekt är med nödvändighet lång och forskningsprocessen involverar flera olika aktörer. En sådan plan handlar inte om vad som ska beforskas utan om att det ska finnas utrymme i form av tid och ekonomi. Det handlar också om att forskningsresultat efterfrågas som en del av organisationernas lärande.

Denna långsiktiga planering kallar vi i det följande för FoU-planer eller strategier. Dessa ger underlag för beslut om organisering och resursallokeringar, som håller över tid och som blir

mindre beroende av byten av innehavare på olika positioner. Erfarenheten visar på betydelsen av dessa planer eller strategier beslutas eller förankras på ledningsnivå också för att möjliggöra långsiktighet i samarbetet. Det är särskilt tydligt för små och medelstora huvudmän och lärosäten men gäller alla. Det handlar dels om att ta vara på såväl kompetens som kapacitet hos olika enheter (se även diskussionen om årshjul i avsnitt 3.1.2). Dels handlar det om samverkan i och kring olika forskningsprojekt och om att kunna involvera flera i processerna. Ett sätt att samverka är genom noder, där lärosäten och flera huvudmän samverkar i olika konstellationer. Ett annat sätt är nätverk där huvudmän, både kommunala och fristående, samverkar för att kunna bedriva en ändamålsenlig FoU-verksamhet tillsammans.

Erfarenheterna visar även i denna fråga på betydelsen av att det finns mötesplatser där deltagarna träffas regelbundet och kan samtala kring dessa planer och strategier (se även avsnitt 3.2.1).

3.2.3 Arbetssätt i noderna

Samverkan mellan lärosäten och huvudmän i noder är en central komponent i byggandet av långsiktiga strukturer för ULF-verksamheten. Lärosätenas intresse för att medverka i ULF överträffade förväntningarna genom att i princip samtliga lärosäten med lärar- och förskolläraryr utbildning är inkluderade i verksamheten. Konkret innebär det att de ansvariga universiteten inte bara fick ansvaret för att i försöksverksamheten organisera samverkan med huvudmän utan även mellan ett stort antal lärosäten. Nedan beskriver vi närmare vilka arbetssätt som har tillämpats i de olika noderna med avseende på ledning och beslutsprocesser samt medelsfördelning.

Ledning och beslutsprocesser

Beskrivningen av respektive nods formella organisering finns i kapitel 2. Något förenklat kan vi konstatera att försöksverksamheten har erfarenheter av två olika modeller för ledning av nodens verksamhet. Den första modellen innebär att noden har inrättat ett lednings- eller samverkansorgan, som i första hand består av representanter för nodens lärosäten och där huvudmännen deltar i begränsad utsträckning i det nodgemensamma arbetet. I den andra modellen har huvudmännen och lärosätena lika många representanter i organet som leder nodens verksamhet.

Erfarenheter från den första modellen kommer från Göteborgs-, Karlstads- och Umeånoden. *Göteborgsnoden* har inrättat en styrgrupp för noden med en representant per medverkande lärosäte och en företrädare för huvudmännen. Styrgruppen har träffats regelbundet för erfarenhetsutbyte, för diskussioner om utvecklingen av den lokala verksamheten och för beredning av beslut, som för Göteborgsnodens del fattas av rektor vid Göteborgs universitet.

Karlstadnoden har inrättat ett ULF-råd, som är sammansatt av två personer per deltagande lärosäte, samt en representant för huvudmännen. ULF-rådet är också det centrala samverkansorganet, som ansvarar för spridning av information, utlysningar och avtalsutveckling. ULF-rådet sammanträder minst två gånger per läsår och beslut avseende ULF-verksamheten inom Karlstadnoden fattas av Lärarutbildningsnämnden vid Karlstads universitet på delegation av rektor.

Umeånoden har skapat en rådgivande referensgrupp med representanter för samtliga lärosäten. Referensgruppen har träffats regelbundet och fört dialoger om utveckling, erfarenhetsutbyte, samt initiering och genomförande av specifika samverkansaktiviteter. Huvudmännen har inte varit representerade i referensgruppen på grund av lärosätenas olika organisering. Huvudmännens representation ligger istället på lärosätetsnivå. Beslut avseende nodens verksamhet fattas inom Umeå universitets lärarhögskolas ordinarie struktur på delegation av rektor.

I försöksverksamheten företräder *Uppsalanoden* den andra modellen. Uppsalanoden har dels inrättat en styrgrupp för nodens arbete, dels en rektorskonferens som leds av universitetets rektor. Lärosäten och huvudmän har lika många representanter i styrgruppen liksom i rektorskonferensen. Dessutom roterar deltagandet såtillvida att när ett lärosäte är representerat i styrgruppen så har huvudmännen, som lärosätet samverkar med lokalt, en representant i rektorskonferensen. I styrgruppen och rektorskonferensen deltar även studenter. Beslut avseende nodens verksamhet fattas formellt av rektor vid Uppsala universitet på förslag från såväl styrgrupp som rektorskonferens. Nodens styrgrupp har sammanträtt cirka fyra gånger per termin och rektorskonferensen en gång per termin.

Medelsfördelning

Inom ULF-verksamheten sker fördelning av medel i tre led. Det statliga anslaget för försöksverksamheten tilldelas de fyra ansvariga universitetet i det första ledet. I det andra ledet fördelas medel av ansvariga universitet till de lärosäten som ingår i noden. Det tredje ledet är den fördelning av medel som sker på lärosätetsnivå. Alla lärosäten och huvudmän som deltar i ULF medfinansierar verksamheten.

Noderna har tillämpat olika principer och arbetsätt när det gäller medelsfördelning till i noden medverkande lärosäten. Inom *Göteborgsnoden* har Göteborgs universitet avsatt medel för samordning och ledning men också för den egna lokala verksamheten, som bedrivs tillsammans med huvudmännen i Göteborgsregionen. Därefter har medel fördelats till medverkande lärosäten baserat på lärosätenas äskanden för olika lokala aktiviteter. Även lärosätenas planerade medfinansiering har redovisats i äskandena.

I *Karlstadsnoden* har medel sedan hösten 2018 fördelats till medverkande lärosäten enligt principen om lika tilldelning och med krav på medfinansiering, som inneburit att respektive lärosäte ska skjuta till femtio procent av det tilldelade beloppet. Innan noden fördelade medlen mellan lärosätena har avsättningar gjorts till Karlstads universitet för samordning och kanslifunktioner.

Liknande principer har tillämpats för medelsfördelning inom *Umeånoden*. I första skedet avsattes medel för samordning och ledning av verksamheten. Efter avsättningen har principen varit att dela det statliga anslaget lika mellan de lärosäten som ingår i noden, dock med krav på medfinansiering från varje lärosäte med samma belopp. I de fall ett lärosäte inte har kunnat matcha kravet på medfinansiering har noden gjort avsteg från principen om lika fördelning och aktuellt lärosäte har tilldelats en lägre andel.

I *Uppsalanoden* har medel först avsatts för samordning i form av en kanslifunktion och de nodgemensamma aktiviteterna Regional ULF Bazar och AIMday.¹⁵ Regional ULF Bazar har arrangerats en gång per termin för erfarenhetsutbyte inom noden och ansvaret för arrangemanget har växlat mellan lärosätena. Resterande medel fördelats utifrån förslag i verksamhetsplaner framtagna av respektive lärosäte i dialog med samverkande huvudmän. En bärande idé har varit att lära av varandra och därför pröva olika aktiviteter och modeller. Modellen har krävt en transparens både gällande de prioriteringar som skett lokalt och gällande aktiva samarbetsformer. Lärosäten har alltså inte kunnat få medel utan att ha konkreta samarbeten med en eller flera huvudmän.

3.3 Särskilda anställningar och uppdrag

Det tredje området som försöksverksamheten arbetat med rör särskilda anställningar och uppdrag, som avser möjligheter för forskare och lärare och förskollärare att under längre eller kortare tid tjänstgöra i varandras verksamheter.

Aktiviteterna inom det här området har utmaningar, som beror på komplexiteten i lärarutbildningarnas organisation och dess mångfacetterade innehåll. Men också förskola och skola har behov av många olika typer av lärare. Det betyder att det finns ett behov av lärare, lärarutbildare och forskare med olika erfarenheter och kompetenser både hos lärosäten och hos huvudmän. En möjlighet att möta det behovet är att kunna förena anställningar mellan lärosäte och skola/förskola och mellan huvudmän och mellan lärosäten. Inom försöksverksamheten finns exempel på huvudmän, som inte har någon lektor eller disputerad anställd, men som deltar genom att dela kompetens med annan huvudman eller lärosäte.

3.3.1 Lärarutbildningarna och studenters delaktighet

Inom försöksverksamheten har flera initiativ tagits för att stärka de självständiga arbetenas förankring i såväl lärosätenas forskningsmiljöer som i skolpraktiken. Forskare som är involverade i forskningsprojekt och undervisar i lärarutbildningen kan ge studenterna direkt insyn i projekt. Lärarstudenter som fått möjlighet att genomföra sitt självständiga arbete i en ULF-miljö uttrycker att de fått kunskap och förståelse för vetenskapliga metoder och vetenskapligt skrivande. Ur de yrkesverksammas perspektiv finns den dubbla vinsten att både få angelägna teman och frågor genomlysta utifrån forskningsläget av en student, samt att kunna etablera kontaktytor till forskare, då lärare från skolan och lärosätet bildar ett handledarteam.

Ytterligare ett exempel är Vetenskapens Hus¹⁶ som involverar en gemensam mötesplats (ett tredje rum) för lärarstudenter, lärare och forskare. Vetenskapens hus har möjliggjort att forskningsprojekt skapats i samverkan mellan forskare (anställda i akademi och i förskola/skola) och lärare. Lärarna deltar aktivt i empiriinsamling, till exempel genom att observera sina elevers arbete i den miljö som Vetenskapens Hus erbjuder. Inom ramen för projektet har lärarstudenter fått möjlighet att skriva sina examensarbeten. Uppföljande studier, från andra liknande projekt har visat att den här typen av självständiga arbeten lett

¹⁵<https://aimday.se/sv/>

¹⁶ <https://www.vetenskapenshus.se>

till nydanande ansatser. Det finns exempel på självständiga arbeten som bearbetats till vetenskapligt publicerade texter, samförfattade mellan student och handledare.

Övningskolor och verksamhets- eller arbetsintegrerad lärarutbildning är andra kontaktytor mellan lärarstudenter, skolpraktik och akademi, vilka ökat möjligheterna för lärarstudenterna att få en större förståelse för de utmaningar som finns i förskola/skola och kunskap om olika relevanta problemområden. Lärarstudenter har genomfört sina självständiga arbeten och fått möjlighet att bli del av pågående FoU-verksamhet genom att delta på seminarier eller föreläsningar. Forskares aktiva deltagande och närvaro i skolverksamheten skapar i sig samtal utifrån det möte som sker mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet (jfr SOU 2018:19, s. 55).

Inom försöksverksamheten ULF har även skapats möjligheter för lärare att gå *Magister- och masterutbildningar*. Det har ofta varit VFU handledare som gått utbildningen, vilket har medverkat till både ökad kompetens och en fördjupning av arbetet med lärarstudenternas självständiga arbete. Handledarutbildning har länge varit obligatoriskt, men det som nu växer fram är påbyggnadsutbildningar på avancerad nivå. Sådana påbyggnadsutbildningar kan nu valideras in i magisterprogrammet och blir därmed ett steg mot en långsiktig struktur för karriärutveckling för den breda gruppen av lärare. I en utbildning som genomförts inom försöksverksamheten har ett utvecklingsinriktat arbete ingått, riktat mot handledning av lärarstudenter alternativt kollegor. Utformningen av dessa utbildningar, tillsammans med examensarbetets utformning, inspirerar både studenter och lärare att vara aktiva i FoU-frågor, där lärarutbildningen utgör den sammanhållande länken.

Försöksverksamhetens erfarenheter av att inkludera lärar- och förskollärarstudenter i praktisknära forskning ligger i linje med rekommendationer från tidigare rapporter avseende lärarutbildningens forskningsanknytning. Inför etablerandet av Skolforskningsinstitutet belystes utmaningarna gällande lärarutbildningens forskningsanknytning i en rapport av Vetenskapsrådet (VR, 2015). Bland annat uppmärksammades vikten av att lärarutbildningen utgör en arena för öppna, kritiska samtal där olika argument ställs emot varandra. En central slutsats var att "bästa sättet att skapa dessa forskningskritiska insikter är genom att de studerande själva ges möjlighet att vara forskningsaktiva och genom att delta i pågående forskning" (Ibid., s. 20). Samtidigt innebär samverkan med de yrkesverksamma en kvalitetsutveckling av lärarutbildningen i meningen att innehållet blir mer aktuellt och relevant. De permanenta miljöer som byggts upp inom ULF-verksamheten är en utgångspunkt för sådana samtal, både under vägen fram till och inom konkreta forskningsprojekt.

3.3.2 Förenade anställningar

Försöksverksamhetens erfarenhet är att samverkan kring anställning av forskningsutbildad personal har fördelar för såväl huvudman som lärosäte. För huvudmännen handlar det om att ta tillvara kunskap och kompetens, samt att ha möjlighet att bygga upp kapacitet, till exempel genom att anställa vetenskapligt skolad personal, som leder forskningsmiljöer och forsknings- och utvecklingsmiljöer. Det handlar också om att anställda lektorer ska ha möjlighet att fortsätta forska i sin tjänst. För lärosätets del handlar det dels om att upprätthålla en nära och aktuell kontakt med den praktik som studeras i forskningen, dels om att disputerade lärare hos huvudman kan delta i forskning och undervisning på lärosätet.

Inom försöksverksamheten finns flera exempel på lärare som, hos en och samma arbetsgivare (lärosäte eller huvudman), kombinerar forskning, utbildning och utveckling. Ett annat exempel är adjungerade adjunkter, det vill säga att en lärare, som är anställd hos en huvudman, undervisar del av sin tid som adjungerad adjunkt i lärarutbildningen på ett lärosäte. Båda dessa exempel är synnerligen väsentliga för verksamheternas kvalitet men ULF-verksamheten behöver förenade anställningar som ett komplement för att utveckla en fungerande infrastruktur. Bland de som har förenade anställningar eller motsvarande finns disputerade som genom sin anställningsform och sitt arbetsinnehåll bedriver forskning. Lektorer anställda i förskola/skola har en viktig roll då de kombinerar forskningslitteracitet genom sin forskarutbildning med praktiklitteracitet genom sin förankring i skolverksamheten. Erfarenheten är dock att flera av de som har förenade anställningar inte har tidsmässiga möjligheter att skriva och publicera sina forskningsresultat i internationella tidskrifter vilket försvårar för dem som vill meritera sig inom akademien (se även 3.1.2).

Inom ULF har även förenade anställningar utvecklats där lektorer i förskola/skola har bedrivit forskningscirkelars tillsammans med rektorer och lärare, med finansiering både från ULF och från huvudmannen. Strukturen för dessa initiativ liknar det nyligen införda statsbidraget till forskarutbildade lärare för praktiska forskning och utveckling, som koordineras av Skolverket, med krav på medfinansiering från huvudmannen (Skolverket, 2021). Vi ser förenade anställningar som en möjlig väg framåt i ULF-verksamheten. Sådana anställningar ger god kännedom om organisationerna, samt innebär en resurs som kan ge mandat och förutsättningar att bidra i båda miljöerna. Förenade tjänster möjliggör i högre grad en kontinuitet och långsiktighet i samverkan än vad forskningsprojekt gör, och utgör därför en viktig komponent i den nödvändiga infrastrukturen.

Behoven är stora, men det har varit svårt att genomföra satsningar på förenade anställningar under försöksverksamheten i någon större utsträckning. Möjligheten att förena anställningar är mindre utprovade inom utbildningsområdet än inom till exempel sjukvården. Nationella samordningsgruppen har sammanställt erfarenheterna i en särskild ULF-spaning (ULF Spaning Nr 5). Den har diskuterats med SUHFs expertgrupp för lärarutbildning och legat till grund för en framställan till regeringen om att tillsätta en utredning av förutsättningarna för förenade anställningar inom lärarutbildnings- och skolområdet (SUHF, 2021). SUHF efterfrågar strukturer som möjliggör för en disputerad lärare/forskare att bedriva forskning och utbildning både hos huvudman och på lärosätet.

3.4 Forskningsetiska utmaningar

Under försöksverksamhetens gång har frågor gällande etik återkommande aktualiserats, såväl forskningsetik som lärares yrkesetik. Det beror inte minst på att forskningen sker i nära samverkan mellan lärare och forskare i en praktik där kollegor, elever och deras vårdnadshavare blir direkt eller indirekt involverade. Exempel på utmaningar som identifierats är bland annat: Hur hanteras eventuella beroendeförhållanden när läraren forskar i sin egen praktik? Var går gränserna för forskningshuvudmannaskap? Vilka etiska regelverk råder när lärarstudenter deltar i forskningsprojekt med sina självständiga arbeten? Hur garanteras anonymitet då lärare deltar som medförfattare i publicerade texter?

Mot denna bakgrund genomförde Nationella samordningsgruppen en inventering av aktuella dilemman och frågeställningar rörande etiska problemområden. Inventeringen

sammanställdes i en ULF-spaning (ULF Spaning nr 6) som skickades till Vetenskapsrådet i november 2020. Spaningen kompletterades med en begäran om att praktiktäna forskning tas i beaktande i Vetenskapsrådets arbete med att revidera de forskningsetiska riktlinjerna. Det är också viktigt att dessa riktlinjer görs tillgängliga för alla aktörer som deltar direkt eller indirekt i forskning. Försöksverksamheten emotser fortsatt dialog med Vetenskapsrådet i förhoppningen att de reviderade riktlinjerna ska kunna möta de behov som försöksverksamheten identifierat. Ansvaret för forskningsetiken är idag uppdelat på flera olika myndigheter och naturligtvis har varje lärosäte ett huvudansvar. Det försöksverksamheten efterfrågar är en nationell översikt, som även ger vårdnadshavare, barn och unga, samt allmänheten en ökad kunskap om etiska regler och förhållningssätt i praktiktäna forskning inom skolområdet.

4. Slutsatser och förslag avseende ULF-verksamhetens permanenta organisering

Försöksverksamheten har tagit fram modeller och identifierat komponenter som grund för ett nationellt ULF-avtal avseende långsiktig samverkan kring praktisk forskning inom skolområdet. I föregående kapitel har försöksverksamhetens erfarenheter presenterats och diskuterats. I avsiktsförklaringen 2017, som har väglett arbetet, underströks att den förändring som eftersträvas behöver tid för att etableras och bli del av ordinarie verksamheter. Av den 20-åriga horisont som där tecknades har nu snart fem år passerat. En omfattande verksamhet har bedrivits för att etablera komplementär och symmetrisk samverkan mellan lärosäten och huvudmän som bygger på förtroende - det vi kallar möten "i ögonhöjd". Denna samverkan har skapat konkreta möjligheter för forskare och förskolans/skolans yrkesverksamma att bedriva forskning tillsammans. Många forskare, lärare och förskollärare har idag egna erfarenheter av forskning inom ULF.

Samtidigt återstår mycket arbete innan de långsiktiga målsättningarna är uppnådda. Verksamheten inom ULF behöver utvidgas, utvecklas och förankras ytterligare, vilket också framgår av 2020 års forskningspolitiska proposition (Prop. 2020/21:60). Försöksverksamheten ULF går nu från att vara ett försök till att utgöra en satsning inom det praktiska forskningsområdet. De långsiktiga målsättningarna ligger fast. Under perioden 2022–2024 kommer de fyra ansvariga lärosätena, tillsammans med företrädare för huvudmännen på nationell nivå (se även avsnitt 4.5), att fortsätta att utveckla och stärka ULF-verksamheten. De förslag avseende ULF-verksamhetens permanenta organisation, som presenteras här, avser perioden 2025–2035. För att forskningen inom ULF ska bli en integrerad del av lärosätenas och skolans och förskolans verksamhet krävs särskilt riktade satsningar under denna period.

Med "ULF-verksamhet" eller "verksamheten inom ULF" avses såväl infrastruktur som forskning. Inledningsvis i detta kapitel sätts ULF-verksamheten in i ett större sammanhang där relationen till politiska initiativ och reformer inom utbildningsområdet som tagits under de senaste åren diskuteras. Därefter motiveras och presenteras förslag avseende den permanenta organiseringen av ULF-verksamheten från 2025 på nationell nivå och nodnivå, samt satsningar på att stärka kapacitet hos både huvudmän, yrkesverksamma och lärosäten att delta i samarbeten kring forskning. I enlighet med den avsiktsförklaring som tagits fram mellan de fyra ansvariga lärosätena och företrädare för huvudmännen, ska övergången till den permanenta organisationen förberedas gemensamt under 2022–2024.

4.1 ULF-verksamhetens utbildningspolitiska kontext

De senaste åren har flera politiska initiativ tagits till reformer inom utbildningsområdet. Genomförandet av dessa reformer kommer att påverka både huvudmän och lärosäten och det sker parallellt med att ULF-verksamheten utvidgas och permanentas. Nedan diskuteras ett par av dessa initiativ i relation till ULF.

4.1.1 Införande av ett nationellt kvalitetssystem och ett professionsprogram

Regeringen har gett Skolverket i uppdrag att regionalisera sin verksamhet för att kunna erbjuda kvalitetsdialoger med samtliga huvudmän (U2021/03837, U2018/02652). Dialogerna

ska ske inom ramen för ett nytt nationellt kvalitetssystem med nationella målsättningar, delmål och indikatorer. Regeringsuppdraget anger inte hur många kontor som ska etableras men det framkommer att ”redan befintliga samverkansstrukturer på regional nivå, där exempelvis universitet och högskolor ingår, ska utnyttjas så långt som möjligt” (U2021/03837, U2018/02652, s. 7).

För det andra har regeringen föreslagit att det ska inrättas ett nationellt professionsprogram för lärares, förskollärares och rektorers kompetensutveckling (U2021/03373). Programmet ska dels bestå av en nationell struktur för kompetensutveckling, där till exempel kurser vid universitet och högskolor kan ingå och där lärares genomförande av kvalificerade arbetsuppgifter kan räknas som kompetensutveckling, dels av ett meriteringssystem som ska kopplas till den befintliga karriärstegsreformen. Regeringens förslag kan liknas vid ett ramverk för professionsprogrammet. Innehåll ska preciseras och utvecklas av *Rådet för professioner i skolväsendet* som föreslås inrättas inom Skolverket. I rådet ska förskolans/skolans professioner vara i majoritet, men representanter för huvudmän och lärosäten ska också ingå.

Politiska beslut om genomförande har ännu inte fattats men mycket talar för att de båda initiativen kommer att realiseras. Skolverket ansvarar på regeringens uppdrag för flera nationella skolutvecklingsprogram, som vänder sig till förskola/skolans professioner och där lärosäten är med i genomförandet. Under de senaste decennierna har dessutom de riktade statsbidragen, där huvudmännen behöver ansöka om medel för olika utvecklingsinsatser, ökat inom skolområdet (Skolverket, 2022; Jarl, 2020).

ULF-verksamheten kommer att utvidgas och utvecklas i en kontext där staten, genom uppdrag till skolmyndigheterna och särskilda statsbidrag, tar ett ökat ansvar för skolutveckling. Lärosätenas och huvudmännens samverkan kring forskning och utveckling underlättas inte av den nuvarande strukturen där få statliga medel kan användas av huvudmannen för medfinansiering. Professionsprogrammet, som nu ska etableras, innebär också att tid och resurser behöver avsättas för både lärosäte och huvudman. Forskning inom ULF, där lektorer och lärare hos huvudman deltar som forskare och medforskare, behöver därför vissa garantier för att det ska kunna prioriteras i verksamheten. Särskilt angeläget är detta för verksamheten hos mindre huvudmän och lärosäten.

4.1.2 Övergripande reformstrategi

I samtal på nationell och lokal nivå har vi erfårit att ökad samordning mellan de nationella initiativen, liksom samordning med befintlig verksamhet, efterfrågas av många aktörer. Flera delar erfarenheter av att satsningar inom skolområdet sker i ”stuprör”. Vi erfår också att det finns en förväntan om att ULF-verksamheten ska fungera som en katalysator som möjliggör ökad samordning. ULF tar ansvar för att utveckla och stärka samverkan kring den praktikinrä forskning som bedrivs inom ramen för den nationella ULF-strukturen (ett nationellt ULF-avtal). Detta underlättas av en ökad samordning mellan nationella initiativ inom skolområdet eftersom ULF bygger på ett delat ansvar mellan berörda aktörer. Därför är en nationell dialog angelägen.

Genom ULF ökar de yrkesverksammas delaktighet i kunskapsproduktionen för den egna yrkesutövningen och därigenom skapas förutsättningar att driva verksamhetsutveckling

både hos huvudmän och lärosäten. Inte minst bidrar ULF med att etablera strukturer där forskarutbildade lärares kompetens kommer till användning och kan utvecklas vidare genom samverkan mellan lärosäte och huvudman. ULFs långsiktiga målsättningar ligger i linje med de nationella initiativ som diskuterades i föregående avsnitt.

Samverkan är nödvändig eftersom ULF och de nationella initiativen till stor del berör och involverar samma aktörer. Verksamheten är dessutom omfattande och inkluderar både forskning, utbildning och utveckling. Samverkan sker redan idag mellan lärosäten, huvudmän och skolor kring lärarutbildningarna och lärosätena bidrar med kompetens i flera av de nationella skolutvecklingsprogrammen, som genomförs i samverkan mellan huvudmän och Skolverket. De flesta lärosäten har ett Regionalt Utvecklingscentrum (RUC) eller motsvarande för samverkan kring lärarutbildning och lärarfortbildning med huvudmän i regionen. Det är angeläget att forskningsresultat kan tas tillvara i dessa verksamheter.

De nationella satsningarna ställer krav på utvecklade och/eller nya strukturer för samverkan mellan flera av aktörerna. Här behövs långsiktigt hållbara lösningar för att upprätthålla kvalitén: det handlar om att skapa kapacitet hos huvudmän och lärosäten, vilket kräver långsiktig planering. De kvalitetsdialoger som nu planeras är i första hand en fråga för Skolverket och huvudmännen. Men lärosätena kan indirekt involveras när olika insatser planeras hos huvudmannen. Ett annat exempel är professionsprogrammet som ska samordnas av det nationella rådet för professioner i skolväsendet som inkluderar företrädare för professionen genom lärarnas fackliga organisationer, huvudmän och lärosäten och som har sin organisatoriska hemvist hos Skolverket. Programmets genomförande kräver medverkan från såväl lärosäten som huvudmän, till exempel genom att lärosätena erbjuder kurser/utbildningar och att huvudmännen har ett övergripande ansvar för att genomföra kompetensutveckling.

Vi vill understryka behovet av samordning mellan de olika satsningar som sker och planeras inom skolområdet. Samtidigt vill vi betona att samordning är ett gemensamt ansvar för berörda aktörer. Det nationella ULF-avtalet tar ansvar för att utveckla och stärka praktisk forskning i samverkan. Samtidigt finns, som visats tidigare i rapporten svårigheter att, inte minst för huvudmännen, prioritera praktisk forskning.

Slutrapportens förslag fokuserar specifikt på samverkan mellan lärosäten och huvudmän gällande ULF-verksamheten. Genom den föreslagna strukturen med ULF-avtal och gemensamma ledningsgrupper på nationell, regional och lokal nivå tar *lärosäten och huvudmän* gemensamt ansvar för att stärka förutsättningarna för praktisk forskning med hög kvalitet och relevans för verksamheten. Huvudmän och lärosäten inom ULF-avtalet tar ansvar för att skapa de organisatoriska förutsättningar som krävs för detta. I ULF identifieras frågeställningarna av de yrkesverksamma och forskarna tillsammans. Detta ska inte styras av nationella skolutvecklingsinsatser eller av regionala kvalitetsdialoger. Men genom att sprida och dokumentera forskningsresultat skapas en kumulativ process som bidrar med kunskap som kan användas i verksamhetsutvecklingen.

4.2 Forskning inom ULF

I regeringsuppdraget användes begreppet praktisk forskning och försöksverksamhetens inledande tolkningar av begreppet preciserades i avsiktsförklaringen. Begreppet praktisk forskning

är samtidigt omtvistat och det saknas en samsyn kring hur begreppet ska definieras (se t.ex. VR 2003; 2005; Pedagogisk forskning i Sverige, 2020; Haglund, 2021). Utredningen Praktiknära skolforskning i samverkan använder samlingsnamnet utvecklingsforskning och föreslår att den praktiknära forskningen kan betecknas som praktikutvecklande eller undervisningsutvecklande (SOU 2018:19, s. 31). Inom försöksverksamheten har huvudfokus inte varit att enas om en gemensam definition av praktiknära forskning. Successivt verkar det dock ha utvecklats en större samsyn kring hur parterna inom ULF-verksamheten förstår den forskning som bedrivs i samverkan (Prøitz m fl., 2022). Inom ramen för den externa utvärderingen av ULF har en enkätstudie genomförts, som riktades till deltagare hos både lärosäten och huvudmän. Deltagarna fick ta ställning till ett antal beskrivningar av vad praktiknära forskning är. De svar som flest anslöt till var:

- Forskning som genomförs med delaktighet av yrkesverksamma.
- Forskning som har som mål att utveckla undervisningen.
- Forskning i samverkan mellan en förskola/skola/huvudman och ett lärosäte.

Till detta kan läggas ULF-verksamhetens betoning på att forskningen inom ULF ska utgå från de yrkesverksammas uttalade behov. Definitionen av forskning inom ULF har utvecklats från avsiktsförklaringen till att nu lyda:

Forskning vilken utgår från de yrkesverksammas uttalade behov av ny kunskap och där målet är att utveckla verksamheten och som utmärks av att forskare och yrkesverksamma samverkar i hela eller delar av forskningsprocessen, från initiering till genomförande och redovisning av resultat.

Det som är specifikt med forskningen inom ULF är alltså både att den utgår från de yrkesverksammas frågeställningar och behov av ny kunskap för att förbättra och utveckla utbildningen och att den sker i samverkan. Det komplementära perspektivet på samverkan innebär att deltagare från lärosäten och huvudmän kan anta olika roller i olika faser av forskningsprocessen, utifrån sina olika intressen och kompetenser. Exempel på komponenter i forskningsprocessen är att:

- inventera, och prioritera mellan problemområden och kunskapsbehov,
- beskriva problem, formulera syfte och frågeställningar och utforma forskningsdesign,
- genomföra studier,
- analysera och kritiskt granska resultaten och dess relevans för verksamheten samt
- publicera och sprida lärdomar och resultat såväl i skolverksamheten som i lärarutbildningarna.

Formaliserad samverkan mellan lärosäten och huvudmän, i form av avtal eller överenskommelser och gemensam ledning, är en förutsättning för praktiknära forskning inom ULF. Samverkan genom avtal och gemensam ledning är centrala komponenter i det vi benämmer infrastruktur. ULF-verksamhet rymmer *inte* all praktiknära forskning inom utbildningsområdet. ULF-verksamhet avser sådan praktiknära forskning som bedrivs inom ramen för ULF-avtal, utifrån huvudmännens och de yrkesverksammas uttalade behov och som finansieras av ULF-medel.

4.3 Infrastruktur

Den permanenta ULF-verksamheten behöver en infrastruktur som bygger på formaliserade samarbeten mellan lärosäten och huvudmän på nationell, regional och lokal nivå. Det här konstaterandet bygger på erfarenheter från försöksverksamheten, och ligger i linje med internationell forskning om vad som underlättar respektive försvårar de yrkesverksammas delaktighet i det egna yrkets kunskapsproduktion (Nutley m fl., 2008; Coburn m fl., 2013; Lillejord & Børte, 2016; Shaik m fl., 2018).

En infrastruktur bestående av formaliserade samarbeten säkerställer kontinuitet och långsiktigt hållbara miljöer. Avsikten är att infrastrukturen, på olika nivåer, och i forskningsprocessens olika steg ska underlätta gemensamma planer för forskningssatsningar och medelsfördelning.

Med formaliserade samarbeten inom ULF-verksamheten avses dels avtal, eller motsvarande, som reglerar samverkan och aktörernas gemensamma ansvar för verksamheten, dels gemensamma ledningsorganisationer och mötesplatser. Gemensamma ledningsorganisationer ger transparens, och ökad förståelse för varandras förutsättningar och behov, vilket underlättar samverkan och gör att de gemensamma åtagandena blir långsiktigt hållbara.

Med stöd av utvärderarnas rekommendationer (Prøitz et. al., 2021) föreslår vi avtal och gemensamma ledningsorganisationer på flera nivåer: nationell nivå, nodnivå (regional nivå), lokal nivå, samt för enskilda projekt. I avsnitt 4.3.1 och 4.3.2 nedan ges förslag på innehåll i avtal på nationell nivå och på nodnivå. Till detta ska fogas avtal mellan enskild huvudman och lärosäte, samt avtal kopplade till enskilda forskningsprojekt. I avsnitt 4.4 diskuteras behovet av satsningar på att stärka kapaciteten att delta i samarbeten kring forskning.

4.3.1 Nationell nivå

Skolväsendet är omfattande och lärar- och förskollärarytbildning bedrivs vid majoriteten av landets lärosäten. Behovet av vetenskaplig kunskap som fokuserar de yrkesverksammas kunskapsbehov är stort och forskningsmedlen begränsade. Erfarenheter från försöksverksamheten visar att nationell samordning ökar förutsättningarna för likvärdighet över landet. Kärnan i ULF-verksamheten är det engagemang och samarbete som sker lokalt och som inkluderar lärare, förskollärare, rektorer, lärarstuderande och forskare, men även andra verksamma hos huvudmän och lärosäten. Erfarenheterna visar att engagemanget och samarbetet främjas av medvetenheten av att man ingår i ett nationellt sammanhang där man kan ta del av och lära av varandras erfarenheter. På nationell nivå föreslår vi:

- Att ett nationellt ULF-avtal tecknas mellan företrädare för staten och för huvudmännen. Avtalet tecknas för en tioårsperiod (2025–2035) och utvärderas ett år innan nästa avtalsperiod. Det nationella ULF-avtalet ska ange övergripande målsättningar för ULF-verksamheten och ansvarsfördelningen mellan de ingående parterna avseende exempelvis organisation och finansiering.
- Att en nationell samordningsgrupp med företrädare för lärosäten och för huvudmän inrättas. Nationella samordningsgruppen ska ha en aktiv dialog med företrädare för de

yrkesverksamma, studenter, skolmyndigheter och forskningsfinansiärer och ansvarar för att regelbundet följa upp ULF-verksamheten nationellt och i noderna.

- Att ett nationellt ULF-kansli inrättas för samordning och för beredning av ärenden och underlag inför diskussion i Nationella samordningsgruppen. Det nationella ULF-kansliet har också dialog med, och ansvarar för visst stöd till, verksamheten på nodnivå. ULF-kansliet har i uppdrag att anordna nationella mötesplatser, däribland Nationell ULF Bazar, och ansvara för den nationella webbsidan www.ulfavtal.se, där bland annat forskningsresultat från ULF-finansierad forskning presenteras.

4.3.2. Nodnivå

Totalt har 25 lärosäten och närmare 150 huvudmän aktivt deltagit i försöksverksamheten, och fler huvudmän kommer att anslutas under perioden 2022–2024. Den långsiktiga målsättningen är att yrkesverksamma i hela landet ska ha förutsättningar och möjligheter att – direkt eller indirekt – delta i forskningssamarbeten. Det kräver att både lärosäten och huvudmän samarbetar sinsemellan och med varandra i olika kluster. Ett sådant kluster kallar vi för ULF-nod. Som tidigare beskrivits har försöksverksamheten organiserats i fyra noder, och dessa kommer att bestå under perioden 2022–2024. Erfarenheterna från försöksverksamheten visar att ULF-noderna underlättar för lärosäten och huvudmän att utbyta erfarenheter, dela kompetenser och samordna sina verksamheter.

Samtidigt finns det stora möjligheter att ytterligare utveckla och stärka det regionala samarbetet mellan lärosäten och huvudmän i ULF-noderna. Genom att varje nod samlar ett flertal lärosäten, av olika storlek och med olika förutsättningar för forskning och utveckling, skapas en bredd av forskningskompetenser, vilket ger goda förutsättningar att genomföra forskningsprojekt. Därigenom bidrar noden till en stärkt likvärdighet mellan parterna. ULF-noder kan även underlätta samarbeten och samverka i övergripande satsningar och forskningsprojekt. På regional nivå föreslår vi:

- Att fem ULF-noder inrättas och att den primära indelningsgrunden för dessa ULF-noder är de befintliga överenskommelser om lärosätessamverkan som finns inom sektorn och som i stor utsträckning baseras på geografisk närhet.
- Att samarbetet i respektive ULF-nod formaliseras genom överenskommelser om samverkan mellan lärosätena i noden.
- Att varje nod inrättar ett gemensamt ledningsorgan, som består av företrädare för ingående lärosäten, huvudmän och studenter, och som leder det strategiska arbetet, samt etablerar ett ULF-kansli för samordning av det operativa arbetet inom noden.

Vad beträffar nodernas uppdrag föreslår vi:

- Att varje nod fastställer gemensamma målsättningar och processer för ULF-verksamheten i noden.
- Att varje nod fördelar medel för aktiviteter och satsningar avseende infrastruktur och forskning mot bakgrund av regionala/lokala förutsättningar, gemensamma målsättningar och prioriteringar, samt beskriver hur lärosäten och huvudmän ska medfinansiera ULF-verksamheten.

- Att varje nod ansvarar för att skapa mötesplatser för erfarenhetsutbyte, och för matchning av kunskapsbehov och forskningskompetens inom den egna noden, samt vid behov i samverkan med andra noder.
- Att varje nod ansvarar för att resultat från forskningen inom ULF tillgängliggörs, delas och sprids, samt att verksamheten följs upp och utvärderas i samverkan med övriga noder, det nationella ULF-kansliet och relevanta myndigheter och organisationer.
- Att varje nod ansvarar för att organisera de ULF-forskarskolor som föreslås tillskapas under perioden 2025–2035 (se 4.4.2).

4.4 Satsningar för att stärka kunskap och kapacitet att delta i forskning

Förutom avtal behövs även satsningar för att stärka kapacitet hos både lärosäten, huvudmän och yrkesverksamma att delta i och samverka kring forskning. Nedan lyfter vi några konkreta exempel, som handlar om karriärvägar och förenade anställningar, samt satsningar på forskarutbildning.

4.4.1 Karriärvägar och förenade anställningar

För att öka kapaciteten för forskningssamverkan, behöver vissa satsningar göras. Det handlar om att möjliggöra förenade anställningar, skapa karriärvägar för forskande lärare, och, som vi ska återkomma till i nästa avsnitt, forskarutbildning inom ULF. Sammantaget kommer sådana satsningar att leda till att andelen lektorer i skolväsendet och akademien ökar och därmed till kunskap, kapacitet och beredskap för praktisk forskning i samverkan mellan lärosäten och huvudmän. Vidare bör studenter redan under sin studietid få kunskap om olika karriärvägar varav en kan benämnas att gå "från student till docent".

Ett led i detta arbete är att skapa incitamentsstrukturer för att stödja akademisk karriärutveckling. Ett strategiskt program, utvecklat i samverkan mellan lärosäten och huvudmän, behöver innehålla stöd för yrkesverksamma som forskar att meritera sig mot docentur. Programmet kan samtidigt säkerställa att den forskning som sker i nära samverkan mellan akademi och huvudman har hög relevans och vetenskaplig kvalitet.

Akademisk karriärutveckling inom ramen för en förenad anställning kan främjas av införandet av tidsbegränsade meriteringstjänster på doktorand-, docent- och professorsnivå. Dessa karriärvägar kan inspirera dem som vill kombinera undervisning med forskning i en och samma tjänst hos huvudman och lärosäte. En del både nyexaminerade och erfarna yrkesverksamma saknar forskarbehörighet och det är därför viktigt att i de strategiska satsningarna även erbjuda möjlighet till komplettering. Här kan en samordning med det kommande professionsprogrammet förhoppningsvis underlätta utvecklingen.

Som tidigare behandlats i denna rapport har SUHF föreslagit regeringen att tillsätta en utredare som kan tydliggöra förutsättningar och föreslå regler för förenade anställningar. Samverkan mellan lärosäten och huvudmän underlättas om förutsättningarna för forskare och yrkesverksamma att vara verksamma i både skola och akademi förbättras. Här behöver fortsatta satsningar ske lokalt och regionalt inom ULF-verksamheten. Förenade anställningar utgör viktiga byggstenar i FoU-miljöer och bidrar till långsiktigt hållbara strukturer.

4.4.2 Satsning på ULF-forskarskolor

Det finns behov av att öka antalet lektorer, såväl hos huvudmän som vid lärosäten, för att kunna upprätthålla FoU-miljöer med vetenskaplig ledning och återkommande deltagande i forskningsprojekt. Här fyller gemensamma forskarskolor en viktig funktion. Flera av de forskarskolor som inrättats under det senaste decenniet har varit riktade mot lärare och lärarutbildare. Två av dem som nyligen tillkommit genom samverkan inom ULF-noderna har erhållit medel från Vetenskapsrådet.¹⁷ Dessa bygger på samverkan mellan lärosäten och huvudmän inom lärarutbildning. Dessa och andra forskarskolor kan endast göra *ett* intag, vilket gör att upparbetade strukturer inte nyttjas på ett långsiktigt hållbart sätt. Under perioden 2025–2035 föreslår vi därför att särskilda medel avsätts för att inrätta två ULF-forskarskolor i respektive nod (dvs. totalt 10 forskarskolor), under ledning av lärosäten och huvudmän gemensamt. Några av dessa kan bygga på befintliga forskarskolor, som har möjlighet att göra ytterligare antagningar. Dessa forskarskolor skulle utgöra ett värdefullt tillskott för att stärka de yrkesverksammas kunskap och kapacitet att delta i forskning och därmed utgöra en viktig grund för att utveckla och långsiktigt upprätthålla ULF-verksamheten.

4.5 Utvecklingsarbete 2022–2024

Rapporten är utformad så att den kan ligga till grund för de politiska beslut som behöver fattas inför den permanenta organisationen av ULF-verksamheten. Förslagen syftar till att säkerställa en långsiktig och hållbar infrastruktur i hela landet för praktisk forskning av hög vetenskaplig kvalitet och relevans.

Försöksverksamheten har fördjupat samarbetet mellan universitet, högskolor och huvudmän på lokal, regional och nationell nivå. Som ett resultat av det fördjupade samarbetet har en *Avsiktsförklaring avseende ULF-verksamheten 2022–2024* tagits fram tillsammans med företrädare för huvudmännen. Som framgår av denna avsiktsförklaring, är lärosätena och huvudmännen beredda att arbeta gemensamt för att utveckla verksamheten inom några centrala områden där det finns utestående frågor som till exempel: konstruktionen av det nationella ULF-avtalet, resursbehov, kriterier för fördelning av ULF-medel, etablerandet av ULF-kanslier, samt representation i olika ledningsorgan.

Den infrastruktur som vi föreslår från 2025, och som vi tillsammans med huvudmännen ska förbereda under 2022–2024, bidrar till att skapa likvärdiga villkor för forskare och yrkesverksamma i hela landet att kunna samverka kring praktisk forskning. En central förutsättning för att de långsiktiga målsättningarna ska kunna uppfyllas är att det finns en långsiktigt hållbar nationell finansiering. Vår redovisning och intentionerna för de kommande tre åren visar att lärosätena och huvudmännen har stärkt sin gemensamma kapacitet för samverkan kring praktisk forskning. Det är vår förhoppning att regeringen kan möta denna kapacitetsförstärkning med ett avsevärt resurstillskott till såväl ULF-avtalet som till huvudmännens arbete med att bygga lokala utvecklings- och forskningsorganisationer.

¹⁷ ROCIT <https://www.lu.se/artikel/forskarskola-ska-knyta-narmare-band-mellan-forskning-och-lararyrket> och KÄKK <https://www.kau.se/rose/kakk>

Referenser

Arnsvik, A. (2014). *Samverkan en gemensam angelägenhet för landsting och kommun?* Stockholm: FoU Nordväst. (arbetsrapport) <http://www.samjamt.se/filer/Samverkan%20-%20organisering%20och%20utvärdering%20Axelsson.pdf>

Augustinsson, S. (2010). *Samverkan, samarbete och samordning en omöjlig snårskog eller strategier för hållbar utveckling*. En rapport från komplexa verksamheter och dess konsekvenser. FRUSAM

Avsiktsförklaring (2017) för uppdrag om försöksverksamhet med praktiktäna forskning https://www.ulfavtal.se/digitalAssets/679/c_679100-l_3-k_20170621avsiktsforklaring_underskriven.pdf

Bergmark, Å. & Lundström, T. (2008). Med förenade krafter? Om samverkan inom socialtjänsten. *Socionomens forskningssupplement*, 17, 2-11

Carlgren, I. (2011). Forskning ja, men i vilket syfte och om vad? Om avsaknaden och behovet av en "klinisk" mellanrumsforskning. I *Lärare som praktiker och forskare. Om praxisnära forskningsmodeller*. Forskning om undervisning och lärande 5: 65-79.

Carlgren, I. (2010). Den felande länken. Om frånvaron och behovet av klinisk utbildningsvetenskaplig forskning. I *Pedagogisk Forskning i Sverige* 15(4), 295-306

Coburn, C.E., Penuel, W.R., & Geil, K. E. (2013). *Research-practice partnerships: A strategy for leveraging research for educational improvement in school districts*. New York: WT Grant Foundation.

Collins, H., Evans, R. & Gorman, M. (2007). Trading zones and interactional expertise. *Studies in History and Philosophy of Science* 38, 657 – 666. www.sciencedirect.com
doi:10.1016/j.shpsa.2007.09.003

Danermark, B. (2000). *Samverkan – himmel eller helvete. En bok om den svåra konsten att samverka*. Gothia.

Haglund, B. (2021). *Skolledares och skolchefers utgångspunkter och förväntningar på praktiktäna forskning*. Gävle: FoU rapport No.52

Initiativ (2017-01-09) https://www.ulfavtal.se/digitalAssets/858/c_858306-l_3-k_alf-pa-minnelse-januari-2017.pdf

Initiativ (2015-06-14) https://www.ulfavtal.se/digitalAssets/858/c_858306-l_3-k_ulf-ansokan-2015-alf-avtal--2-.pdf

Jarl, M. (2020). På väg mot en statlig skola. Underlagsrapport till Jämlikhetskommissionen. I Jarl, M., Kornhall, P., & Wahlström, N. *Tre rapporter om skolan. Underlagsrapport till Jämlikhetskommissionen*. Stockholm: Finansdepartementet.

Jeppsson, F. och Haglund, J. (2019). Sampublicering med studenter – ett sätt att stärka forskningsanknytningen i lärarutbildningen. *Högre Utbildning*, 9(1), 98–111.
<https://doi.org/10.23865/hu.v9.1528>

Lillejord, S. & Børte, K. (2016). Partnership in teacher education – a research mapping. *Educational Journal of Teacher Education*, 39(5), 550-563.
<http://dx.doi.org/10.1080/02619768.2016.1252911>

Moje, E.B., Ciechanowski, K.M., Kramer, K., Ellis, L. Carillo, R. & Collazo, T. (2004). Working toward third space in content area literacy: An examination of everyday funds of knowledge and discourse. *Reading Research Quarterly*, 29(1), 38-70.

Nutley, S., Jung, T. & Walter, I. (2008). The many forms of research- informed practice: a framework for mapping diversity, *Cambridge Journal of Education*, 38 (1), 53-71.

Pedagogisk Forsking i Sverige (2020). Debatt 2020 Praktisk forskning. Pedagogisk Forsking i Sverige, 25 (1) <https://pedagogiskforskning.se/debatt-2020-praktisk-forskning/>

Persson, S. (2017). Forskningslitteracitet – en introduktion till att förstå, värdera och använda vetenskaplig kunskap. Malmö: Malmö Höskola, Malmö Stad, Kommunförbundet Skåne FoU Skåne.

Prop. 2020/21:60. *Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Prop. 2016/17:50. *Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Prøitz, T. S., Rye, E. M., Barstad, K., Mausestaden, S. Afdal, H., & Aasen, P. (2022). *Utbildning, lärande, forskning: En evalueringsstudie – delrapport 4 (i tryck)*. Horten: Universitetet i Sørøst-Norge.

Prøitz, T. S., Rye, E. M., Barstad, K., Afdal, H., Risan, M., & Aasen, P. (2021). *Utbildning, lärande, forskning: En evalueringsstudie – delrapport 3* (Skriftserien nr. 68 2021). Horten: Universitetet i Sørøst-Norge.

Prøitz T. S., Rye, E. M., Barstad, K., Afdal, H., Risan, M., & Aasen, P. (2020). *Utbildning, lärande, forskning: En evalueringsstudie – delrapport 2* (Skriftserien nr. 38 2020). Horten: Universitetet i Sørøst-Norge.

Prøitz, T.S. Barstad, K. & Aasen, P. (2019). *Utbildning, lärande, forskning; En evalueringsstudie – delrapport 1* (Skriftserie nr. 19). Horten: Universitetet i Sørøst-Norge.

SFS 2010:800 Skollag

Skolverket (2022). Skolverkets information om vilka statsbidrag som går att söka för huvudman. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/statsbidrag/statsbidragskalendern>

Skolverket (2021). Statsbidrag för praktiktäna forskning och utveckling 2021/22. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/statsbidrag/statsbidrag-for-praktiktana-forskning-och-utveckling-2021-22>

SOU 2018:19. *Forska tillsammans - samverkan för lärande och förbättring*. Betänkande av utredningen om praktiktäna skolforskning i samverkan. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

SUH (2021). *Förslag om utredning av förutsättningar för förenade anställningar inom lärarutbildnings- och skolområdet*. Framställan. Dnr SU-850-0038-21. Stockholm: Sveriges universitets- och högskolors förbund.

Stiegler, J. & Hiebert, J. (1999). *The teaching gap. Best ideas from the world's teachers for improving education in the classroom*. The Free Express.

U2018/02652 (delvis) U2021/03837 Regeringsbeslut 2021-09-23. Uppdrag till Statens skolverk, Statens skolinspektion, Specialpedagogiska skolmyndigheten och Skolforskningsinstitutet om insatser för ökad kvalitet och likvärdighet. Utbildningsdepartementet.

U2021/03373 Regeringskansliet Promemoria 2021-07-29. Professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare. Utbildningsdepartementet.

U2015/0357/UH; U2017/01129/UH Regeringsbeslut 2017-03-09. Uppdrag om försöksverksamhet med praktiktäna forskning. Utbildningsdepartementet.

ULF Spaning Nr 7 (2021-03-31). Publiceringar mm. En sammanställning av olika sätt att publicera, sprida och dela med sig av kunskaper. Nationella Samordningsgruppen för ULF. https://www.ulfavtal.se/digitalAssets/709/c_709236-l_3-k_ulf-spaning-7-publiceringar.pdf

ULF Spaning Nr 6 (2020-12-10). Etiska frågor. En sammanställning av olika frågor och dilemman som uppmärksammats i försöksverksamheten. Nationella Samordningsgruppen för ULF. https://www.ulfavtal.se/digitalAssets/709/c_709236-l_3-k_ulf-spaning-6_etik.pdf

ULF Spaning Nr 5 (2020-09-07). Bakgrundsmaterial till förslag kring olika typer av kombinationstjänster som kan möjliggöra att vara Lärare – Utbildare - Forskare - i en befattning?! Nationella Samordningsgruppen för ULF. https://www.ulfavtal.se/digitalAssets/709/c_709236-l_3-k_ulf-spaning-5-kombinationstjanster.pdf

Van Schaik, P., Voilman, M., Admiraal, W. & Schenke, W. (2018). Barriers and conditions for teachers' utilisation of academic knowledge. *International Journal of Educational Research*, 90(2018), 50-63. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2018.05.003>

Van de Ven, A. H. (2018). Academic practitioner engaged scholarship RICK section of Information & Organization. In *Information and Organization*, 28(1), 37-43
<https://doi.org/10.1016/j.infoandorg.2018.02.002>

Van de Ven, A. H., (2007/13). *Engaged Scholarship: A Guide to Organizational and Social Research*. Oxford: Oxford University Press.

VR (2015). *Forskning och skola i samverkan - kartläggning av forskningsresultat med relevans för praktiskt arbete i skolväsendet*. SKOLFORSK. Stockholm: Vetenskapsrådet.

VR (2005). *Forskning av denna värld II*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

VR (2003). *Forskning av denna värld I*. Stockholm: Vetenskapsrådet

Se även:

<https://www.ulfavtal.se/dokumentation/>

Här finns årsrapporter, utvärderingar, ULF-Spaningar och uppdrag från regeringen.

<https://www.ulfavtal.se/aktiviteter-/>

Här finns texter och publikationer som på olika sätt belyser försöksverksamheten, artiklar från forskningsprojekt, rapporter och utvärderingar som rör etablering av gemensamma forskningsmiljöer, vägen till forskningsprojekt, professionens delaktighet och kompetensutveckling, lärarutbildning, strukturer för samverkan. Där finns även en sammanställning av en del av de befintliga plattformar som används för samverkan.

Bilaga 1. Lärosäten och huvudmän som deltar i ULF-verksamhet

Lärosäte	Huvudman/skola/förskola + Lärosäte/
HV/GU	Ale
GU	Alingsås
KAU	Arvika
UMU	Arjeplog R10
UMU	Arvidsjaur R10
UMU	Askersund
HDA	Avesta
KAU	Bengtsfors
MIU	Berg
LTU	Boden
HDA	Borlänge
SU	Botkyrka
UMU	Dorotea R10
KAU	Eda kommun
UU/SU	Enköping
KMH/HDA	Eskilstuna
MDU	Fagersta
HDA	Falun
LIU	Finspång
MDU	Flen
HDA	Gnesta
LTU	Gällivare
HIG	Gävle
GU	Göteborgs stad
CTH	Göteborg NTI-gymnasiet Johanneberg
CTH	Göteborg NTI-gymnasiet Kronhus
CTH	Göteborg Klara teoretiska gymn
CTH	Göteborg Lindholmens tekniska gymn
CTH	Göteborg Polhemsgymn
CTH	Göteborg SKF:s tekniska gymn
CTH	Göteborgs Tekniska College AB
JU	Habo
HH	Halmstad Kattegattgymnasiet
HH	Halmstad
HH	Halmstad KomTek
GIH /KTH	Haninge
LTU	Haparanda
HDA	Hedemora
HKR / MAU	Helsingborg
SH	Huddinge
ORU	Hällefors

MIU	Härnösand
GU	Härryda
CTH	Härryda Hulebäcksgymn
HKR/ MAU	Hässleholm
MIU	Jämtlands gymnasieförbund
GIH	Järfälla
JU	Jönköping
LNU	Kalix
LNU	Kalmar
KAU	Karlskoga
KAU	Karlstads
MDU	Katrineholm
KAU	Kil
LIU	Kinda
HKR	Kristianstad
ORU	Kumla
GU	Kungsbacka
GU	Kungälv
CTH	Kungsbacka Elof Lindälvs gymn
CTH	Kungsbacka Aranäsgymn
GU	Kungälv
ORU	Köping
MAU	Landskrona
UMU	Lapplands gymn förbund
ORU	Laxå
HDA	Leksand
GU	Lerum
ORU	Lindesberg
KTH	Lidingö
LIU	Linköping
GU	Lilla Edet
MAU	Lomma
LU/MAU	Lund
LTU	Luleå
UMU	Lycksele
MAU	Malmö
UMU	Malå R10
LIU	Mjölby
HDA	Mora
HDA	Mora gymnasium
LIU	Motala
GU	Möndal
LNU	Mönsterås
LNU	Mörbylånga
SU	Nacka
UMU	Norsjö
LIU	Norrköping

LNU	Nybro
KTH	Nynäshamn
HDA	Orsa
GU	Partille
HDA/UMU/LTU	Piteå
HDA	Rättviks
HIG	Sandvikens
LTU	Skellefteå
MIU	Sollefteå
UMU	Sorsele R10
MAU	Staffanstorps
GU	Stenungsund
SU/KTH	Stockholm
UMU	Storuman R10
MIU	Strömsund
MIU	Sundsvall
MIU	Sundsvall Skvader gymn
MAU	Svedala
HB	Svenljunga
ORU	Sydnärkes utbildningsförbund
KAU	Säffle
HDA	Säter
LIU	Söderköping
HV	Tanum
MIUN	Timrå
GU	Tjörn
HV	Trollhättan
HV	Uddevalla
UMU	Umeå
UU	Uppsala
JU	Vaggeryd
HV	Vara
MAU	Vellinge
UMU	Vilhelmina R10
HV	Vänersborg
UMU	Vännäs
MDU	Västerås
KTH	Värmdö
MIUN	Ånge
UMU	Åsele R10
HDA	Älvdalen
HIG	Älvkarleby
GU	Öckerö
ORU	Örebro
UMU + MIU	Örnsköldsviks
MIU	Östersund
HKR	Östra Göinge

LTU	Överkalix
MIU	FRI Engelska skolan Sundsvall
HDA	FRI Falu Fri Gymn
GU	FRI Fridaskolorna AB
SU	FRI Fryshuset gymn
GU	FRI KLARA Teoretiska gymn
GU/MAU	FRI Kunskapsskolan AB
SU	FRI Kunskapsskolan Sverige
KAU	FRI Lillerudsgymn
UU	FRI NTI gymnasiet
LTU	FRI Nya Läroverket Luleå
HV	FRI Nya Skolan
LIU	FRI Thea privata grundskola
LIU	FRI Yrkesgymnasiet
HDA	REG Dalarna (15)
UU	REG Forum för Samverkan (6)
MAU/HKR	REG Kommunförbundet Skåne (33)
HV	REG Kunskapsförbundet Väst (4 gy/vux)
MIU	REG Mittuniversitetet (14)
MDH	REG Mälardalen (19)
LTU	REG Norrbotten (14)
UMU	REG Västerbotten (15)
KAU	REG Värmland RUC (16)
ORU	REG Örebro län

Bilaga 2. ULF-noder från 2025

ULF-nod NORR

Luleå tekniska universitet
Umeå universitet
Mittuniversitetet
Högskolan Dalarna
Högskolan i Gävle

ULF-nod VÄST

Chalmers tekniska högskola
Göteborgs universitet
Högskolan i Borås
Högskolan Väst
Högskolan i Skövde
Jönköping University
Karlstads universitet

ULF-nod SYD

Lunds universitet
Malmö universitet
Högskolan i Halmstad
Högskolan i Kristianstad
Linnéuniversitetet

ULF-nod ÖST

Örebro universitet
Uppsala universitet
Mälardalens universitet
Linköpings universitet

ULF-nod HUVUDSTADSOMRÅDET

Gymnastik och idrottshögskolan
Konstfack
Kungliga musikhögskolan
Kungliga tekniska högskolan
Stockholms konstnärliga högskola
Stockholms universitet
Södertörns högskola